

Hronika napada i pritisaka na novinare u 2017.

ks medijska reforma ekonomski pritisci uvrede
deks medijska reforma ekonomski pritisci uvre
di sudska praksa sigurnost **bezbednost** verba
ezbednost **verbalne pretnje** politički pritisci su
balne pretnje **politički pritisci** sudski procesi
balne pretnje politički pritisci **sudski procesi** k
ritisci sudski procesi **kodeks** medijska reform
medijska reforma ekonomski pritisci uvrede
odeks medijska reforma **ekonomski pritisci** uv
ci **uvrede** fizički napadi sudska praksa sigurno
ci uvrede **fizički napadi** sudska praksa sigurno
vrede fizički napadi **sudska praksa** sigurnost
aksa **sigurnost** bezbednost verbalne pretnje p
konomski pritisci uvrede fizički napadi sudska

Hronika napada i pritisaka na novinare u 2017.

Hronika napada i pritisaka na novinare u 2017.

Izdavač

Nezavisno udruženje novinara Srbije
Resavska 28/II
11000 Beograd

Za izdavača
Slaviša Lekić

Autori
Marija Vukasović
Svetozar Raković
Tamara Skrozza

Lektori
Slavica Uzelac-Đoković
Momir Đoković

Dizajn
comma | communications design

Tiraž
300

Ova publikacija je objavljena u saradnji sa organizacijom Civil Rights Defenders i uz finansijsku podršku Švedske agencije za međunarodni razvoj

Sadržaj

Bezbednost i sigurnost novinara i drugih medijskih profesionalaca	6
Tabela napada na novinare do 5.12.2017. godine (verbalni, fizički napadi i napadi na imovinu)	8
Politički, ekonomski i ostali pritisci na novinare i druge medijske profesionalce	12
Pritisci na novinare putem sudskih postupaka	16
Kršenje Kodeksa novinara	18
Etički sunovrat u medijima	18
Medijske hajke na novinare	19
Atentatori i zaverenici	19
Elegantno i sa stilom	20
Medijska reforma	21
Sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju	21
Opšti podaci za 2017. godinu	21
Konkursne nepravilnosti	21
„Stručne” komisije i kriminalne raspodele	22
Javni interes za privatni biznis	24
Javni interes bez zaštite	24
Regulatorno telo za elektronske medije	26
Servis besplatnih pravnih saveta	27

Uvod

Nezavisno udruženje novinara Srbije već četvrtu godinu realizuje Sistem ranog upozoravanja. Cilj sistema je da se sistematičnije i efikasnije prate događanja na medijskoj sceni Srbije u pet ključnih oblasti koje su najdirektnije povezane sa medijskim slobodama i položajem novinara i drugih medijskih profesionalaca.

Iako je sloboda medija zagarantovana Ustavom Republike Srbije i medijskim zakonodavstvom, novinari i medijski eksperti su saglasni u oceni da već duži vremenski period imamo konstantan pad medijskih sloboda. Da je došlo do pada medijskih sloboda potvrđuju i razni međunarodni izveštaji po kojima je Srbija u goroj poziciji nego u prethodnom periodu.

Reporteri bez granica¹ su objavili Indeks slobode medija u svetu 2017, u kojem je Srbija na 66. mestu od ukupno 180 zemalja rangiranih po stepenu slobode medija. Srbija je zabeležila pad od 7 mesta u odnosu na prošlu godinu. U izveštaju Freedom House² među državama koje su zabeležile najveći pad na listi slobode medija u svetu našla se Srbija, i to za 4 poena.

Predsednik Evropske federacije novinara (EFJ) Mogens Bliher Bjeregard ocenio je da je Srbija najgori primer kršenja medijskih sloboda na Balkanu. I istraživanja organizacije, Član 19 (Article 19)³ pokazala su da je Srbija me-

đu zemljama u kojima je sloboda medija zabeležila ozbiljan pad. Pokazatelji, recimo, u okviru indeksa Zaštita ukazuju na „sve veće zastrašivanje nezavisnih i kritičkih novinara i civilnog društva”, ocenjeno je u analizi, s posebnim naglaskom na napade na novinarke i aktivistkinje.

Da se Srbija i dalje suočava s krupnim izazovima kad je reč o slobodi medija i izražavanja i o uspostavljanju valjanih uslova za pluralističku medijsku pozornicu, zaključak je interne polugodišnje analize Evropske komisije o akcionim planovima za poglavlja vladavine zakona i temeljnih sloboda, koje Srbija sprovodi u pregovorima o članstvu sa EU. „Izveštaji o napadima i zastrašivanju novinara i dalje izazivaju zabrinutost”, upozorava EK i naglašava „veoma spor napredak Komisije za istragu ubistava novinara”. U non-pejper dokumentu se još navodi da je „nužna mobilizacija snaga zakonske prinude i da politički činioci u tome predvode sopstvenim primerima” ne bi li se obezbedila potpuna politika netolerancije napada na novinare.⁴

I po parametrima koje praktikuje NUNS pri realizaciji Sistema ranog upozoravanja, protekle godinu medijsku scenu Srbije obeležile su različite vrste problema sa kojima se suočavaju kako novinari tako i mediji. Više je nego očigledno da se nastavlja trend povećanja broja pritisaka i pretnji, koji su usmereni prema novinarskim i medijskim udruženjima, pre svega onima koji su kritički orijentisani prema predstavnicima vlasti, dok na drugoj strani ohrabruju brojke koje svedoče da je smanjen

1 Reporteri bez granica, *World Press Freedom Index, Paris, 2017*. <https://rsf.org/en/serbia>

2 Freedom House, *Freedom of the Press 2017*, Washington, 2017. <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2017/serbia>

3 EurActiv Srbija, „Pad slobode izražavanja u Srbiji odraz nazadovanja demokratije”, 30. novembar 2017. <http://www.euractiv.rs/mediji/12072-pad-slobode-izrazavanja-u-srbiji-odraz-nazadovanja-demokratije>

4 Beta, „E.K: Krupni izazovi za slobodu medija u Srbiji”, *TV N1*, 5. decembar 2017. <http://rs.n1info.com/a347110/Vesti/Vesti/EK-o-slobodi-medija-u-Srbiji.html>

broj fizičkih napada na novinare i druge medijske profesionalce.

Prema evidenciji NUNS-a, u periodu od 1. januara do 5. decembra 2017. zabeleženo je ukupno 30 napada, među kojima je bilo 6 fizičkih napada, 21 verbalna pretnja, 2 napada na imovinu i jedan slučaj nadziranja novinara.

U analizi javnog reagovanja NUNS-a, u skladu sa misijom i ciljevima udruženja, napravljena je podela na pet specifičnih kategorija:

- Reagovanja povodom ugrožavanja bezbednosti i sigurnosti novinara i drugih medijskih profesionalaca;
- Saopštenja zbog pritisaka na novinare putem tužbi, sudskih postupaka i presuda koje nisu u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava;
- Reagovanja povodom političkih, ekonomskih i ostalih pritisaka na novinare i druge medijske profesionalce;
- Javna osuda kršenja novinarske etike;
- Aktivnosti na planu reforme medijskog zakonodavstva.

Pored obraćanja široj javnosti, NUNS se, zavisno od prirode slučaja, obraćao različitim institucijama i pojedincima odgovornim i nadležnim za uočene probleme i njihovo rešavanje.

Inače, Sistem ranog upozoravanja NUNS-a povodom konkretnih slučajeva podrazumeva sledeće aktivnosti:

- Po prijemu informacije o incidentu ili problemu, NUNS kontaktira s akterima kako bi dobio što više potrebnih informacija o tome i odlučio šta da preduzme.
- Posle javnog reagovanja, NUNS nastavlja komunikaciju sa specifičnim ciljnim grupama koje uključuju nacionalne institucije, a po potrebi i međunarodne institucije.
- Važnije goruće teme i probleme NUNS proučava tekstovima koji podrazumevaju dublju analizu problema, i koji se objavljuju na sajtu i u Newsletteru Udruženja.
- Posebno intenzivna komunikacija održava se sa novinarima i drugim medijskim profesionalcima koji su zbog svog rada izloženi pritiscima, zastrašivanju i napadima.
- U okviru pravne pomoći NUNS-a, advokati pružaju besplatne pravne savete medijskim profesionalcima u vezi sa njihovim profesionalnim i radnim pravima.

U izveštaju koji sledi, osim bezbednosti i sigurnosti novinara i drugih medijskih profesionalaca, kroz analizu najupečatljivijih slučajeva napada i pritisaka koje je NUNS evidentirao u toku 2017. godine, posebna pažnja posvećena je i temama kao što su medijska reforma, sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju, konkursne nepravilnosti i status REM-a.

Ova publikacija uključuje podatke sakupljene zaključno sa 5. decembrom 2017.

Bezbednost i sigurnost novinara i drugih medijskih profesionalaca

Kada se 2017. godina uporedi sa prethodnom, očigledno je da je nastavljen trend povećanja broja pritisaka i pretnji novinarima i drugim medijskim profesionalcima, dok je smanjen broj fizičkih napada na njih. Prema evidenciji koju vodi Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) u periodu od 1. januara do 5. decembra 2017. zabeleženo je ukupno 30 napada, među kojima je bilo 6 fizičkih napada, 21 verbalna pretnja, dva napada na imovinu i jedan slučaj nadziranja novinara.

U toku 2017. godine najveći broj pretnji medijskim radnicima upućen je putem interneta i društvenih mreža. Međutim, to svakako ne znači da je bezbednost novinara manje ugrožena nego prethodnih godina, već da su načini njihovog ugrožavanja drugačiji. Zapravo, to više nisu samo direktne pretnje i fizički napadi nego i pritisci koji se vrše na različite načine.

Može se reći da su u prethodnih godinu dana na tom planu napravljeni izvesni formalni pomaci. Krajem decembra 2016. godine potpisan je Sporazum o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara, između Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, Republičkog javnog tužilaštva i 7 novinarskih i medijskih udruženja (Nezavisno udruženje novinara Srbije, Udruženje novinara Srbije, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Udruženje novinara Vojvodine, Asocijacija medija, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija i Asocijacija onlajn medija). Takav sporazum predviđen je Akcionim planom za poglavlje 23 u procesu pristupanja EU, sa osnovnim ciljem da se uspostavi sistem mera za obezbeđivanje efikasnije krivičnopravne zaštite novinara.

Sporazumom je ustanovljena Stalna radna grupa, koja je i osnovana nakon potpisivanja dokumenta od predstavnika svih strana potpisnica. Takođe, uspostavljen je i mehanizam saradnje tako što su sve strane potpisnice odredile lica za kontakt i koordinaciju preko kojih strane potpisnice komuniciraju kada se desi napad na novinare kako bi prijavile slučaj i razmenile informacije, kao i radi dobijanja informacija o slučajevima u skladu sa zakonom. Sporazum predviđa osnivanje i dve podgrupe – za analizu krivičnog zakonodavstva i za stepen otvorenosti institucija, u kojima će takođe svaka strana potpisnica imati svoje predstavnike. Podgrupe su formalno osnovane, ali još nisu počele sa radom.

Međutim, iako je potpisan sporazum, osnovana Stalna radna grupa i imenovane osobe za kontakt i koordinaciju, još nisu načinjeni neki stvarni, ozbiljni pomaci na planu unapređenja bezbednosti i sigurnosti novinara i drugih medijskih radnika. Može se reći da je saradnja, tačnije komunikacija, malo bolja tako da se lakše dolazi do informacija o incidentnim slučajevima, tužilaštvo šalje biltene i posebno evidentira napade na novinare. Te evidencije su predviđene Uputstvom (A br. 802/15) o vođenju posebnih evidencija u apelacionim, višim i osnovnim javnim tužilaštvima, u odnosu na krivična dela učinjena na štetu lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja. Istim uputstvom predviđeno je i hitno postupanje tužilaštva u vezi sa tim predmetima. Ipak, takvi pomaci, koji su više formalnog karaktera, nisu dovoljni, a na to, pre svega, ukazuje veliki broj neresenih slučajeva napada na novinare. Prema podacima NUNS-a, od ukupno 30 zabeleženih slučajeva 23 je još u postupku pred tužilaštvom, u tri slučaja je utvrđeno da nema mesta za gonjenje odnosno nema elemenata krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti, a kod četiri slučaja je odbačena krivična prijava.

Novinarska i medijska udruženja generalno nisu zadovoljna načinom na koji se potpisani sporazum sprovodi. Dragan Janjić, potpredsednik i predstavnik NUNS-a u Stalnoj radnoj grupi, smatra potpisivanje sporazuma veoma bitnim: „Veoma je dobro što imamo dobar okvir za saradnju, ali još nemamo konkretne rezultate kojima bismo bili zadovoljni. Sporazum, sam po sebi, ne može da rešava slučajeve, to treba da čine nadležni organi, ali mehanizmi saradnje predviđeni sporazumom mogu da podstiču i ubrzavaju istrage. Nažalost, u praksi se to ne događa, ili se događa veoma retko. I noviji slučajevi pretnji novinarima ostaju nerazjašnjeni, a neke odluke tužilaca su nama u medijima potpuno neshvatljive i neprihvatljive. Sa takvim pristupom sporazum o kome govorimo, kao i Radna grupa formirana u okviru tog sporazuma, ne mogu da ispune jednu od osnovnih funkcija, a to je obeshrabrivanje napada i pritisaka na novinare i slobodu javne reči.”

S druge strane, Branko Stamenković, predstavnik Republičkog javnog tužilaštva, smatra da je implementacija počela dobro i da se uspešno razvija. On kaže da ima teškoća koje se, što se tužilaštva tiče, sastoje u to-

me što su tužioci naučeni da se strogo pridržavaju zakona. To znači, kako objašnjava Stamenković, da je, u slučaju kada se predstavnik novinarskog udruženja javi i na osnovu sporazuma zatraži informacije o određenim slučajevima, prva reakcija tužilaca da pitaju – gde je va- ma ovlašćenje?⁵

Da novinarska i medijska udruženja opravdano nisu zadovoljna kako se sprovodi Sporazum pokazuje slučaj napada na novinare za vreme inauguracije predsednika Aleksandra Vučića i donošenje odluke Prvog osnovnog tužilaštva u Beogradu da odbaci krivične prijave napadnutih novinara. Tim povodom su Nezavisno udruženje novinara Srbije, Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Asocijacija nezavisnih elektronskih medija tražili hitan sastanak sa republičkim javnim tužiocem Zagorkom Dolovac nezadovoljni neprihvatljivim obrazloženjem odluke i tražeći da se pojasne razlozi za odbacivanje krivičnih prijava. Udruženja su navela i da će o svom daljem statusu u Stalnoj radnoj grupi odlučiti nakon tog sastanka. Istim povodom, Asocijacija medija i Asocijacija onlajn medija su suspendovale učešće u Stalnoj radnoj grupi do sastanka sa republičkim javnim tužiocem.

Nedavno osnovana neformalna Grupa za slobodu medija, koja okuplja novinarska i medijska udruženja, organizacije civilnog društva, medije, novinare i građane, imajući u vidu neefikasnost državnih institucija u zaštiti novinara i medijskih sloboda, prepoznala je potrebu da se jedan od zahteva predatih premijerki Srbije Ani Brnabić odnosi upravo na bezbednost novinara. Naime, Grupa je zahtevala da nadležni državni organi po hitnom postupku rasvetle sve napade na novinare i slučajeve ugrožavanja njihove bezbednosti i pokrenu postupke protiv počinitelja; da hitno sačine i objave analizu dosadašnjeg postupanja policije i tužilaštva u slučajevima ubistava i napada na novinare.

Poseban problem predstavljaju mere elektronskog nadzora koje se preduzimaju prema građanima, pa i prema novinarima, u šta spadaju praćenje, snimanje i tajni nadzor komunikacije. Saglasno zakonu, takve mere se preduzimaju samo u određenim slučajevima i uz dozvolu suda. Međutim, iako ne postoje materijalni dokazi da se elektronski nadzor sprovodi ilegalno, postoje određeni slučajevi koji taj proces dovode u sumnju. Takav slučaj se u 2017. godini desio Predragu Blagojeviću, glavnom uredniku portala Južne vesti. Prema njegovim rečima, ceo slučaj je krenuo tako što je počeo da primećuje neke probleme u komunikaciji putem mejla i preko pošte sa određenim osobama i to predstavnicima ambasada (britanske, američke, australijske ambasade). „Nakon tih događaja i nakon konsultacija sa nekoliko in-

stitucija, Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, nekoliko nevladinih organizacija koje se bave ovom temom, obratio sam se Višem sudu u Nišu tražeći informaciju da li su dali nalog da budem stavljen pod meru tajnog nadzora i dobio sam odgovor da oni nisu takav nalog izdali. A od policije sam dobio odgovor koji može da se tumači na dva načina. MUP je odbio da informaciju dostavi, uz obrazloženje da je na taj podatak stavljena oznaka 'strogo poverljivo'. Jedni tumače da su odgovorili da jesam pod nadzorom i da je ministar moj slučaj stavio pod oznaku strogo poverljivo, a drugi smatraju da je iz odgovora nemoguće utvrditi da li je policija nadgledala moje komunikacije ili ne. Ono što se desilo nakon svega je incident u martu ove godine kada sam video da me čovek iz parkiranih kola snima video-kamerom, a kad sam izvadio telefon da slikam i krenuo da ga pitam zašto to radi, on je spustio kameru i dao gas. Inače, taj slučaj je odmah prijavljen policiji, dat je opis auta i fotografija, a nadležne institucije još nisu utvrdile identitet osobe, pa čak nisu ušli ni u trag automobilu na osnovu registracije, tvrdeći da takva registracija ne postoji u bazi. Iz toga može da se zaključiti da je u pitanju bila neka službena registracija, odnosno da je u pitanju neka služba bezbednosti.”⁶

U ovom izveštaju ćemo pomenuti napade na portale i sajtove medija, koji su poslednjih godina učestali. Od početka godine do 5. decembra, u bazi podataka koju vodi Share fondacija zabeleženo je pet tehničkih napada, odnosno hakovanja internet-portala i onlajn medija. Međutim, po podacima iz iste baze nijedan slučaj nije rešen.

Pored slučajeva napada koji su se dogodili u 2017. godini, treba napomenuti da i dalje nisu rasvetljena 3 ubistva novinara (Radislava Dada Vujasinović 1994, Slavko Ćuruvija 1999. i Milan Pantić 2001). Komisija za razmatranje činjenica do kojih se došlo u istragama koje su vođene povodom ubistava novinara je u 2017. godini napravila izvesne pomake u slučaju ubistva novinara Milana Pantića. Predsednik Komisije Veran Matić je naveo da je policijska istraga okončana, da su prikupljeni dokazi o motivima i osumnjičenicima i da je istraga pokazala da je Pantić ubijen zbog svog novinarskog rada i istraživačkih tekstova o korupciji i kriminalu u Jagodini i tom delu Srbije. I pored toga slučaj je još u predistražnom postupku, tako da nije podignuta optužnica. Takođe, još nisu rešeni ni mnogi slučajevi teških napada iz prethodnih godina, kao što su pokušaj ubistva Dejana Anastasijevića 2007, te fizički napadi na Davora Pašalića 2014. i Ivana Ninića 2015. godine.

⁵ Nezavisno udruženje novinara Srbije, „Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara“, Beograd, 2017. Istraživanje je dostupno na sajtu www.safejournalists.rs od 19.1.2017.

⁶ Nezavisno udruženje novinara Srbije, „Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara“, Beograd, 2017. Istraživanje je dostupno na sajtu www.safejournalists.rs od 19.1.2017.

Ono što je bitno a predviđeno je pomenutim sporazumom jesu obuke koje su takođe predviđene Akcionim planom za poglavlje 23. Reč je o obukama za pripadnike tužilaštva i policije kako bi se obezbedilo bolje razumevanje specifične problematike i efikasnije postupanje nadležnih organa u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara. Pored toga, Sporazumom su pred-

viđene i edukacije novinara u pogledu njihovih prava na krivičnopravnu zaštitu i obaveze u pogledu krivičnog postupka, kao i obuke novinara i vlasnika medija o informacionoj bezbednosti internet-portala. Međutim, takve obuke još nisu sprovedene, a predviđeno je da se realizuju u narednom periodu u saradnji sa OEBS-om koji ima posmatračku ulogu u Sporazumu o saradnji.

Tabela napada na novinare do 5.12.2017. godine (verbalni, fizički napadi i napadi na imovinu)⁷

Redni broj	Datum napada	Mesto napada	Novinar/medij	Opis incidenta	Tok postupka/ishod
1.	5.1.2017.	Beograd	Nihad Ibrahimkadić	Nepoznate osobe su fizički napale novinara i nanele mu povrede.	Postupak pred tužilaštvom u toku, N.N. počinilac.
2.	27.1.2017.	Novi Sad	Igor Besermenji	Pretnje upućene preko društvene mreže „Fejsbuk“.	Postupak pred tužilaštvom u toku, uhapšena jedna osoba zbog sumnje da je učinila krivično delo ugrožavanja sigurnosti.
3.	9.3.2017.		Gvozden Zdravić	Pretnje upućene javno i anonimno. Takođe, pretnje putem prikrivenog broja mobilnog telefona.	Nema elemenata krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti.
4.	18.2.2017.	Apatin	Vesna Milanović Simčić	Dok je novinarka sedela u jednom apatinskom kafeu sa prijateljicama, iza leđa joj je prišao nepoznati muškarac, povukao za rame i pretio joj.	Rešenje o odbačaju krivične prijave. Nema mesta pokretanju krivičnog postupka.
5.	21.2.2017.	Beograd	Teofil Pančić	Pretnje upućene preko društvene mreže „Fejsbuk“.	Postupak pred tužilaštvom u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
6.	21.3.2017.	Niš	Predrag Blagojević	Nepoznata osoba iz kola u centru grada snimala novinara.	Postupak pred tužilaštvom u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
7.	5.4.2017.	Novi Sad	Dinko Gruhonjić	Pretnje upućene preko društvene mreže „Fejsbuk“.	Postupak pred tužilaštvom u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja. NN počinilac.
8.	6.4.2017.	Novi Sad	Nedim Sejdinović i Dinko Gruhonjić	Na Jutjub kanalu snimak u kojem se prozivaju novinari i ugrožava se njihova bezbednost.	Postupak pred tužilaštvom u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
9.	8.4.2017.	Beograd	Srpski telegraf	Pretnje upućene preko društvene mreže „Fejsbuk“.	Postupak pred tužilaštvom u toku, sprovođenje dokaznih radnji.
10.	9.4.2017.	Beograd	Tatjana Vojtehovski	Na papiru napisane pretnje i zalepljene na drvo.	Postupak pred tužilaštvom u toku, N.N. počinilac.
11.	14.4.2017.	Novi Sad	Nedim Sejdinović	Pretnje upućene preko društvene mreže „Fejsbuk“.	Postupak pred tužilaštvom u toku. Identifikovan osumnjičeni za pretnje.
12.	18.4.2017.	Beograd	Predrag Lučić i Vasilije Ristović	Novinare je fizički napala grupa nepoznatih lica dok su radili svoj posao.	Postupak pred tužilaštvom u toku, sprovođenje dokaznih radnji.

⁷ Podaci su preuzeti sa sajta www.bazenuns.rs

Redni broj	Datum napada	Mesto napada	Novinar/medij	Opis incidenta	Tok postupka/ishod
13.	29.4.2017.	Bujanovac	Dželjaj Behlulji	U kafiću su mu prišli sinovi Jonuza Muslijua, koji su počeli da ga vređaju i da mu prete.	Nema osnova za krivično gonjenje za krivična dela koje se goni po službenoj dužnosti.
14.	29.4.2014.	Zaječar	Vlado Madžoski	Uvrede i pretnje su upućene preko društvene mreže „Fejsbuk“.	Nema elemenata krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti. Odbačaj krivične prijave.
15.	31.5.2017.	Beograd	Lidija Valtner	Za vreme inauguracije predsednika Republike, novinarku su fizički odneli „sa mesta događaja“ i pokušali da joj uzmu telefon.	Odluka o odbacivanju krivične prijave i tužilaštvo naredilo policiji da pokrene prekršajni postupak protiv nasilnika.
16.	31.5.2017.	Beograd	Novinari Insajdera i VICE-a	Za vreme inauguracije predsednika Republike, upućene su pretnje novinarki i novinarima.	Odluka o odbacivanju krivične prijave.
17.	16.2017.	Novi Sad	Dinko Gruhonjić i Nedim Sejdinović	Na ulicama Novog Sada izlepljene su nalepnice na kojima su čelnici NDNV-a prikazani kao neprijatelji države.	Nema mesta pokretanju postupka.
18.	13.6.2017.	Beograd	Milan Lučić	Poznati pevač je fizički napao novinara i naneo mu telesne povrede.	Postupak pred tužilaštvom u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
19.	22.6.2017.	Niš	Predstavnici NDNV-a	Na projekciji filma „Albanke su naše sestre“, okupljenim novinarima, aktivistima i domaćinima projekcije, dvadesetak minuta je u sali Medija centra vikao i pretio muškarac poručujući da će svi dobiti batine ako film bude prikazan.	Postupak pred tužilaštvom u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
20.	24.6.2017.	Beograd	Marija Vučić	Pretnje upućene preko poruke putem „Fejsbuka“.	Postupak pred tužilaštvom u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
21.	7.7.2017.	Beograd	Dragana Pećo	Obijen stan novinarku, iz stana ništa nije odneto.	Postupak pred tužilaštvom u toku.
22.	20.7.2017.	Novi Sad	Igor Besermenji	Pretnje upućene putem društvene mreže „Fejsbuk“.	Postupak pred tužilaštvom je u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
23.	4.9.2017.	Subotica	Portal Magločistač	Pretnje upućene kao komentar ispod objavljenog teksta na sajtu.	Postupak pred tužilaštvom je u toku, poslat zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja.
24.	16.9.2017.	Beograd	Gordana Uzelac i Mara Dragović	Novinarke su napadnute tokom protesta Dveri ispred zgrade TV Pinka.	Postupak pred tužilaštvom u toku, sprovođenje dokaznih radnji.
25.	12.10.2017.	Beograd	Slaviša Lekić	Pretnje upućene putem fiksnog telefona njegovog oca.	Postupak pred tužilaštvom je u toku. Uhapšen osumnjičeni za pretnje i saslušan.
26.	15.10.2017.	Beograd	Marko Dragoslavić	Novinar je verbalno napadnut, a zatim i fizički tako što je osoba zamahnula daskom da bi ga udarila i zakačila ga je po ramenu.	Postupak pred tužilaštvom je u toku.

Redni broj	Datum napada	Mesto napada	Novinar/medij	Opis incidenta	Tok postupka/ishod
27.	5.11.2017.	Beograd	Ljiljana Stanišić	Novinarka je odgurnuta i upućene su joj verbalne pretnje.	Postupak pred tužilaštvom je u toku.
28.	6.11.2017.	Beograd	Vuk Cvijić	Obijen je automobil novinara i odneseni laptop i dokumentacija u vezi sa novinarskim istraživanjima.	Postupak pred tužilaštvom je u toku.
29.	7.11.2017.	Beograd	Tatjana Vojtehovski	Upućene pretnje putem društvene mreže „Tviter“.	Postupak pred tužilaštvom je u toku, uhapšena jedna osoba zbog sumnje da je učinila krivično delo ugrožavanje sigurnosti.
30.	4.12.2017.	Beograd	Marija Antić	Upućene pretnje putem društvenih mreža „Tviter“ i „Fejsbuk“.	Slučaj je prijavljen policiji.

U ovom izveštaju opisaćemo najozbiljnije slučajeve ugrožavanja bezbednosti medijskih profesionalaca u 2017. godini.

Prvi slučaj koji treba pomenuti, dogodio se za vreme **polaganje zakletve novog predsednika Srbije Aleksandra Vučića 31.5.2017. godine**. Tog dana napadnuto je 6 novinara, a po rečima nekih od njih, policija koja je stajala u blizini nije ništa preduzela. Novinari su bili sprečeni da obavljaju svoj posao, a neke od njih su fizički sprečavali, kao novinarku „Danas“ Lidiju Valtner, koju su nepoznate osobe bukvalno odnele „sa mesta događaja“. Zatim, novinarima VICE-a i Insajdera je prečeno, dok su novinarke Radio Beograda i portala Espresso odgurnute. NUNS je istog dana javno reagovao i osudio napad i ometanje novinara i protestovao zbog neadekvatnog ponašanja policije. Nakon toga, 13. juna u listu „Danas“ objavljene su fotografije na kojima se jasno vide lica koja su maltretirala neke od novinara.⁸ Ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović 20. jula je izjavio da su identifikovane sve osobe koje su napale novinare i građane tog dana.⁹ Ali i pored svega toga na reakciju tužilaštva se čekalo 5 i po meseci. Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu donelo je odluku da odbaci krivične prijave novinara i naložilo je MUP-u da pokrene prekršajne postupke protiv nasilnika. Povodom odluke tužilaštva, oglasio se NUNS smatrajući da je odluka sramna i da predstavlja još jedan dokaz da pravosudni sistem u Srbiji ne radi u skladu s pravom i pravdom, već isključivo u interesu vlasti i vladajućih stranaka. NUNS je, zajedno sa NDNV-om i ANEM-om, zahtevao hitan sastanak sa republičkim javnim tužiocem Zagorkom Dolovac, a nakon tog sastanka ova udruženja će odlučiti o svom da-

ljem statusu u Stalnoj radnoj grupi. Savet Evrope je slučaj Lidije Valtner uvrstio u Platformu za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara.

Slučaj **fizičkog napada** na novinare koji takođe treba izdvojiti, jeste fizički napad na **Nihada Ibrahimkadića**, snimatelja turske novinske agencije Anadoluja, koji se dogodio **5.1.2017. godine** u blizini železničke stanice u Beogradu. U zoru, nepoznati napadači su Ibrahimkadića napali s leđa i povredili ga, a prilikom napada ništa nisu govorili niti su odneli ikakve predmete od vrednosti. NUNS je javno reagovao, osudio napad na snimatelja i pozvao policiju da najhitnije otkrije napadače i motive napada. NUNS redovno prati taj slučaj, ali ni posle približno godinu dana napadači nisu otkriveni, a slučaj se i dalje nalazi pred tužilaštvom.

U protekloj godini je evidentiran veliki broj **pretnji upućenih rukovodstvu NDNV-a**, a pre svega predsedniku Nedimu Sejdinoviću i programskom direktoru Dinku Gruhonjiću, ali i samom udruženju. Zabeleženo je 5 napada, odnosno verbalnih pretnji, uglavnom putem interneta i društvene mreže „Fejsbuk“. Pored toga, zabeležene su i pretnje na promociji filma „Albanke sa naše sestre“, u Nišu, kada se ispred Medija centra okupilo nekoliko desetina ekstremnih desničara koji su vikali i pretili okupljenim novinarima, aktivistima i domaćinima projekcije. U sali Medija centra dvadesetak minuta je vikao i pretio čovek koji se predstavio kao „četnički vojvoda“ poručujući da će svi dobiti batine ako film bude prikazan. Poseban slučaj predstavlja lepljenje nalepnica na ulicama Novog Sada na kojima su, između ostalih, bile i slike Nedima Sejdinovića i Dinka Gruhonjića, koji su prikazani kao neprijatelji države. NUNS je javno osuđivao većinu tih događaja, a nijedan od opisanih slučajeva još nije rešen i nalaze se u postupku pred tužilaštvom.

Pored slučaja NDNV-a, postoje i drugi novinari kojima je više puta prečeno u toku 2017. godine. Novinarki **Tatjani Vojtehovski** dva puta su upućene ozbiljne pretnje, koje je NUNS prijavio tužilaštvu. I novinaru porta-

8 S. Čongradin—L. Valtner, „Otkriveni nasilnici sa mitinga podrške Vučiću (FOTO)“, *Danas*, 13. jun 2017. http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=348289

9 *Danas online*, „Stefanović: Identifikovani napadači na novinare“, *Danas online*, 20. jul 2017. http://www.danas.rs/drustvo.55.html?news_id=351606&title=Stefanovi%C4%87%3A+identifikovani+napada%C4%8Di+na+novinare

la Autonomija.info **Igoru Besermenjiju** prećeno je u dva navrata u toku godine putem „Fejsbuka”. U istrazi, u dva od četiri slučaja pretnji napravljen je određeni pomak, pa je policija 20.11.2017. godine saopštila da je uhapsila jednu osobu zbog sumnje da je učinila krivično delo ugrožavanja sigurnosti u slučaju pretnji Tatjani Vojtehovski od 7.11.2017. i Igoru Besermenjiju od 27.1.2017. godine.

U izveštaju su posebno izdvojeni napadi na imovinu. U toku 2017. zabeležena su dva takva slučaja. Prvi se dogodio **7. jula** kada je obijen stan novinarkе KRIK-a **Dragane Pećo** koja je tada bila van Beograda. Iz stana ništa nije odneto, pa može da se pretpostavi da je cilj upada u stan zastrašivanje novinarkе. NUNS je slučaj prijavio policiji i zajedno sa ostalim udruženjima reagovao i zahtevao da se hitno rasvetle i javno saopšte sve okolnosti slučaja. I ovaj predmet se još nalazi u postupku pred tužilaštvom. Drugi napad na imovinu dogodio se **6. novembra** kada su novinaru „Blica” **Vuku Cvijiću** iz kola ukradeni laptop i tri fascikle sa dokumentima u vezi sa istraživanjima novinara. Sve se dogodilo dok je Cvijić bio na sastanku u restoranu, nedaleko od njegovog stana ispred kojeg je parkirao automobil. Iz automobila nije oduzeto ništa drugo, ni alat, prva pomoć, kablovi... što se inače krade kada se radi o uobičajenim pljačkama automobila. Cvijić je o krađi odmah obavestio policiju, a NUNS je o slučaju obavestio tužilaštvo. NUNS je takođe javno reagovao i zahtevao od policije da hitno istraži slučaj.

Zabeležen je i slučaj ozbiljnih pretnji smrću novinaru i predsedniku NUNS-a **Slaviši Lekiću**. Lekićev otac je **12. oktobra** primio poziv na fiksni telefon. Nepoznata osoba mu je postavila pitanje: „Znaš li ti šta tvoj Slaviša sve radi i piše”, a zatim izgovorila niz uvreda, a onda i pretnje da će „ubiti Slavišu” i njegovog oca. Više puta glas je ponovio kako će ih „zbrisati sa lica zemlje” Nakon toga, 16.10. sa istog broja usledio je novi telefonski poziv, ali je prekinut čim je Slavišin otac podigao slušalicu. NUNS je slučaj prijavio tužilaštvu, a policija je brzo reagovala i nakon samo 14 dana uhapsila i saslušala osumnjičenog. Slučaj je predat tužilaštvu.

Slučaj ozbiljnih pretnji dogodio se i novinarki portala Cenzolovka, **Mariji Vučić**, u noći između **23. i 24. juna**, kada joj je putem „Fejsbuka” upućena pretnja smrću: „Kamenjarko, ići ćeš pod mač ubrzo”. Poruka je stigla samo nekoliko sati nakon što je na sajtu Cenzolovke objavljen njen tekst „Pretnje niških ekstremista: Sad će doći Vučićevo obezbeđenje, oni znaju sa novinarima”. Tekst se odnosio na incident koji se dogodio kada su ekstremni desničari u Nišu sprečili projekciju dokumentarnog filma „Albanke su naše sestre”. NUNS je javno osudio pretnju i naveo da očekuje od Tužilaštva za visokotehnoški kriminal da po hitnom postupku ispita slučaj i utvrdi identitet autora poruke. Ni ovaj slučaj još nije rešen, i nalazi se u postupku pred tužilaštvom.

Politički, ekonomski i ostali pritisci na novinare i druge medijske profesionalce

Rast broja pritisaka na novinare i druge medijske profesionalce je trend u 2017. godini. U periodu od 1.1.2017. do 5.12.2017. godine u bazi koju vodi NUNS zabeleženo je 54 pritisaka, dok su u celoj 2016. godini zabeležena ukupno 33 pritiska. Pritisci obuhvataju uznemiravanja novinara, zatim razne vrste pritisaka državnih funkcionera, političara i drugih moćnika, slučajevite zabrana ili selektivnog pozivanja novinara da prisustvuju javnim događajima, kao i pritiske provladinih medija na novinare i medije koji su kritički nastrojeni prema vlasti.

Istovremeno, u 2017. zabeležen je pad broja fizičkih i verbalnih napada u poređenju sa 2016. godinom.

Kada je reč o pritiscima, u velikom broju slučajeva radi se o pritiscima javnih funkcionera, odnosno predstavnika vlasti, počevši od najviših državnih zvaničnika sve do predstavnika lokalnih vlasti. Pritisci, koji su preuzeli primat u odnosu na fizičke i verbalne napade, nisu uvek direktni već su često prikriiveni, latentni. Treba naglasiti da, nezavisno od njihove forme, pritisci loše utiču na novinare i njihov rad i dovode u pitanje bezbednost novinara, a u širem kontekstu predstavljaju ugrožavanje slobode medija. Kao i prethodne godine, veliki problem novinarske profesije predstavlja autocenzura, kao jedna od direktnih posledica pritisaka na novinare i medije.

Najčešće, meta pritisaka su mediji i novinari koji kritički pišu o radu Vlade, ministara i drugih državnih funkcionera, kao i o lokalnim samoupravama. Takvi pritisci su kontinuirani, a na udaru su sve češće novinari televizije N1, dnevnog lista „Danas“ i neprofitnih medija CINS i KRIK, koji se bave istraživačkim novinarstvom. I novinari lokalnih glasila su stalno izloženi različitim vrstama političkih i ekonomskih pritisaka, što dovodi u pitanje opstanak medija, kao što je bio slučaj sa novinama „Vranjskim“, koje su ugašene posle 23 godine postojanja i neprekidnog rada.

Medijske slobode u Srbiji suočavaju se sa sve većim izazovima zbog loše ekonomske pozicije novinara i ekonomskih pritisaka prema medijima. Novinari i drugi medijski zaposlenici rade u teškim uslovima, sa veoma niskim i neredovnim platama, često bez ugovora o radu, pogotovo novinari i medijski radnici u lokalnim

medijima.¹⁰ Još jedan dokaz o lošim uslovima rada jeste i postupak Jovice Vasića, dugogodišnjeg novinara „Narodnih novina“ i publiciste, koji je štrajkovao glađu. Na taj korak se odlučio kako zbog teških uslova rada kojima je godinama bio izložen, tako i zbog nereagovanja nadležnih državnih institucija.¹¹

Kao i prethodne godine, u 2017. jačaju pritisci na neprofitne medije. Pritisci na urednike i novinare u tim medijima sprovode se kroz javna neargumentovana i uvredljiva prozivanja od strane visokih državnih funkcionera, ali i od medija neskriveno bliskih vlastima. KRIK, CINS, BIRN i drugi neprofitni mediji napadaju se, pre svega, zbog načina finansiranja, optužuju ih da su strani plaćenici, izdajnici i neprijatelji države, karakterišu ih kao „narkomane“ i osobe koje „uživaju u bolu“.

U ovom izveštaju, izdvojićemo najupečatljivije pritiske koji su se desili u 2017. godini. Kao što smo napomenuli, najveći broj slučajeva zabeleženih u evidenciji NUNS-a jesu upravo pritisci predstavnika vlasti na nacionalnom i na lokalnom nivou. Zabeleženi su slučajevi direktnih prozivki od strane najviših državnih funkcionera, između ostalog i od predsednika Republike, kojima se novinari dele na podobne i nepodobne i etiketiraju kao podržavaoci neke druge strane.

Takav se slučaj desio u Nišu **24.2.2017. godine**, kada je **Vesna Radojević, novinarka portala Istinomer**, postavila pitanje tadašnjem premijeru Aleksandru Vučiću zašto nije ispunjeno ranije obećanje radnicima propalih niških giganata da će im biti isplaćene zaostale zarade. Vučić je reagovao nervozno, pitanje okarakterisao kao provokaciju novinara stranih plaćenika, koji se zalažu za interese „onih vaših“. Na pitanje novinarkine Istinomera zbog čega stalno etiketira i ponižava novinare koji mu postavljaju pitanje, premijer je odgovorio: „Vi mene ponižavate

¹⁰ Nezavisno udruženje novinara Srbije, "Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara", Beograd, 2017. Istarživanje je dostupno na sajtu www.safejournalists.rs od 19.1.2017.

¹¹ Petrović, Ivana, „Pobuna Jovice Vasića je pobuna svakog poniženog čoveka dovedenog do ivice“, City radio, 18. oktobar 2017. Pristupljeno: 11.7.2017. <http://www.radiocity.rs/vesti/drustvo/6160/pobuna-jovice-vasica-je-pobuna-svakog-ponizenog-coveka-dovedenog-do-ivice.html>

prekidanjem stalno, i želite da napravite slučaj. Došli ste iz Beograda da biste to uradili". NUNS je javno osudio postupak premijera i o tom slučaju obavestio Evropsku federaciju novinara.

Sličan incident dogodio se **7.3.2017. godine** kada je gradonačelnik Beograda Siniša Mali odgurnuo **Milku Domanović, novinarku Istinomera**, nakon njenog insistiranja da odgovori na pitanje do kada namerava da se krije od novinara i izbegava odgovor na pitanja o rušenju u Hercegovačkoj ulici (slučaj Savamala), na koje gradonačelnik nije odgovorio. Novinarku je prvo odgurnuo član obezbeđenja, a zatim i sam gradonačelnik, rekavši „tražite incident bez razloga”.

Slučaj koji se dogodio **11.4.2017. godine** predstavlja veoma opasan vid etiketiranja i pritiska na novinare. Šef poslaničke grupe Srpske napredne stranke Aleksandar Martinović, najpre u parlamentu, a zatim i u emisiji „Upitnik” na RTS-u, javno je prikazao fotografije više građana koji su učestvovali na uličnim protestima „protiv diktature”, među kojima i novinare **Nedima Sejdinovića, Antonelu Rihu, Dragoljuba Petrovića, Zorana Kesića i Dinka Gruhonjića, kao i Luku Višnjića, sina novinarku Olje Bečković**, i prozivao ih zbog toga što učestvuju u demonstracijama. NUNS je, zajedno sa ostalim udruženjima, javno osudio takav pritisak na novinare i zahtevao od poslanika Narodne skupštine, a posebno od pripadnika SNS da javno osude taj čin.

U ekstremnije političke pritiske spada i slučaj od **18.9.2017. godine**, koji je usledio na istraživački tekst KRIK-a o tome da ministar Aleksandar Vulin ne može da dokaže poreklo više od 200.000 evra kojima je platio stan. Njegova stranka Pokret socijalista, članica vladajuće koalicije, objavila je niz saopštenja u kojima je **urednik KRIK-a Stevan Dojčinović** nazivan narkomanom, stranim plaćenikom i osobom „koja uživa u bolu”. Saopštenja su objavljena na stranačkom sajtu, ali i na ličnom sajtu ministra odbrane. Umesto da najviši zvaničnici osude taj čin, ministar Vulin dobija podršku i razumevanje čak i od premijerke Ane Brnabić, koja je izjavila, između ostalog, da razume emotivnu reakciju Pokreta socijalista na pisanje KRIK-a. NUNS je, zajedno sa drugim novinarskim i medijskim udruženjima, najpre javno reagovao i osudio postupak Pokreta socijalista. Nakon toga, NUNS i NDNV su izrazili duboku zabrinutost zbog načina na koji se predstavnici organa javne vlasti, uključujući i premijerku Anu Brnabić, odnose prema oštrim stranačkim napadima na KRIK. Povodom istog slučaja, napade na novinare u Srbiji osudile su Međunarodna i Evropska federacija novinara, Reporteri bez granica, Fridom haus, SEEMO, kao i Evropska unija koja je saopštila da napad na integritet novinara s ciljem diskreditacije njihovog novinarskog rada predstavlja grubo kršenje medijskih sloboda, te da će EU budno motriti na odnos vlasti prema novinarima u Srbiji.

Sledeća grupa pritiska, koja je takođe u porastu u poslednjih godinu dana, jesu slučajevi kada se novinari zabranjuje da izveštavaju sa određenih mesta, kao i praksa da pojedine novinare/medije organizatori i ne pozovu na neke javne događaje. Na taj način se novinari i mediji diskriminišu, čime se uveliko krše principi slobode izveštavanja sa javnih događaja, o kojima javnost ima pravo da bude obaveštena. NUNS je zabeležio više takvih slučajeva.

Dana **23.4.2017. godine**, u Zaječaru, u izbornom štabu Srpske napredne stranke, zabranjeno je snimanje izveštajskoj ekipi **N1**, a pored toga nepoznata osoba je izgurala novinarku Gordanu Bjeletić iz stranačkih prostorija. Novinarka je postavila pitanje u vezi sa procedurom praćenja izbora i saopštavanja rezultata, a umesto odgovora rečeno joj je: „Izlazi napolje!”. Članovi SNS su se tog dana na isti način ponašali i prema novinarima B92 i Istinomera, kojima su bez ikakvog obrazloženja zabranjivali da snimaju. Na pitanje zašto novinari ne mogu u izborni štab SNS, član te stranke i predsednik opštine Knjaževac, Milan Đokić, odgovorio je da nikome od novinara nije dozvoljen ulaz. NUNS je javno reagovao povodom tog slučaja i protestovao zbog postupka izbornog štaba SNS-a, ocenivši da je reč o cenzorskom ponašanju i direktnom ataku na slobodu informisanja koju garantuju međunarodne konvencije, Ustav i zakonodavstvo Srbije.

Drugi sličan slučaj dogodio se **17.10.2017. godine**, kada novinarima **Vesni Radojević i Dušanu Teleskoviću** nije dozvoljeno da prisustvuju obeležavanju dana Bezbednosno-informativne agencije (BIA). Prethodno, novinarku KRIK-a Milica Vojinović i Vesna Radojević su se regularno akreditovala za prisustvovanje tom događaju. Vojinovićeva je ušla na manifestaciju, dok je Vesni Radojević na ulazu saopšteno da ne može da prisustvuje jer ne „postoje bezbednosni uslovi”. I novinar Dušan Telesković je tog dana objavio da mu nije dozvoljeno da prisustvuje svečanom prijemu u BIA. NUNS je javno reagovao najoštrije protestujući zbog neobjašnjive diskriminacije svojih kolega. Zanimljivo je da je u toku prijema iz kabineta predsednika Republike Aleksandra Vučić saopšteno da on neće prisustvovati svečanosti zato što smatra „da pravo na izveštavanje i slobodu informisanja nikome ne može da bude uskraćeno i zahteva od državnih organa Srbije da slobode i prava svih građana, bez obzira na njihovu političku orijentaciju, poštuju i garantuju”.

U toku poslednjih meseci dogodilo se u više navrata da predstavnici vlasti na različitim nivoima ne žele da odgovaraju na pitanja pojedinih medija. Takvo ponašanje predstavnika vlasti takođe predstavlja narušavanje slobode informisanja, jer su nosioci javnih funkcija dužni da se prema novinarima ponašaju odgovorno i bez ikakve diskriminacije. Zakonom je zabranjena neposredna i posredna diskriminacija urednika medija, novinara i drugih

osoba iz oblasti javnog informisanja, naročito prema njihovoj političkoj opredeljenosti, uverenju ili drugom ličnom svojstvu.

Posebno krupan slučaj diskriminacije medija, jeste neodgovaranje ministra Vulina na pitanja [novinarke N1 i drugih novinara 29.9.2017. godine](#) a u vezi s poreklom novca (više od 200.000 evra) kojim je kupio stan.

Takvi slučajevi evidentirani su i na lokalnom nivou, pa je tako [5.10.2017.](#) Bratimir Vasiljević (SNS), predsednik Opštine Pantelej, odbio da odgovara na pitanja [novinara portala Južne vesti](#). Vasiljević je u telefonskom razgovoru sa novinarkom niškog medija vređao redakciju, bez ikakvih argumenata. Naime, novinari su pokušali da prenesu stav predsednika Opštine Pantelej vezan za nedavno organizovanje Sajma preduzetništva u hali „Čair“. Međutim, umesto odgovora, Vasiljević je rekao da ne želi da razgovara sa novinarima Južnih vesti i da će odgovore dobiti ukoliko pitanja pošalju mejlom.

U 2017. godini zabeleženi su i pritisci medija bliskih vlasti. Najčešća meta tih pritisaka bili su oni mediji koji su kritički izveštavali o radu Vlade, najčešće novinari neprofitnih medija CINS, KRIK, BIRN, Istinomer... Posebno su bili naglašeni pritisci dnevnog lista „Informer“ na televiziju N1, pa i pritisci na predsednike novinarskih udruženja.

NUNS je javno reagovao na tekst koji je [26.9.2017. godine](#) objavljen na portalu Antidot, gde su se na meti teksta prepunog uvredljivih fraza, neistinitih i izvrnutih podataka i činjenica, pored [CINS-a](#), [BIRN-a](#), [KRIK-a](#), [ANEM-a](#) i [drugih medija i organizacija](#), Rodoljub Šabić, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Saša Janković, bivši Ombudsman i Dunja Mijatović, doskorašnja predstavnica OEBS-a za slobodu medija. Tekst o nezavisnim medijima u Srbiji sa portala koji je povezan sa kontroverznim biznismenom Stankom Subotićem, brzo su preneli svi režimski mediji, a NUNS je zajedno sa NDNV-om upozorio građane i međunarodnu zajednicu da je u toku nova kampanja vlasti, paradržavnih struktura i režimskih glasila protiv nezavisnih medija. Cilj je njihovo dodatno zastrašivanje i difamiranje, a nedvosmisleno predstavlja i javni poziv na ličnu urednika i novinara koji se nalaze na raznim državnim „crnim listama“.

NUNS je takođe reagovao i javno osudio postupak „Informera“ koji je [19.9.2017. godine](#) objavio tekst gde je kritikovan rad javnog servisa RTS i u kojem su novinarka [Antonela Riha](#), [Nataša Mijušković](#) i [Jelena Obućina](#) uvredljivo etiketirane kao „žute RTS licemerke“.

Od pritisaka na javne medijske servise u 2017. godini, u ovom izveštaju izdvojićemo događaj kada je ministar Aleksandar Vulin [18.4.2017. godine](#) najavio da će tražiti smenu rukovodstva [RTS-a](#), jer, kako je rekao, više

vode računa o tome šta će „neko viknuti na ulici“, nego o interesima države. Vulin je tada ocenio da se izveštavanje javnog servisa o uličnim protestima promenilo od momenta kada su demonstranti počeli da traže smenu rukovodstva RTS-a. „Od tog trenutka izveštavanje RTS-a se promenilo, od tog trenutka RTS počinje da daje prostor, u vreme ovih praznika imali ste između 100 i 200 ljudi na ulicama, a imate po nekoliko minuta priloga na vestima“, rekao je Vulin za TV Pink, komentarišući da se Javni servis na taj način „izvinjava“ i „moli za milost“ učesnike demonstracija. Kada je tadašnji premijer Aleksandar Vučić upitan šta misli o nameri ministra Aleksandra Vulina da zatraži smenu rukovodstva RTS, odgovorio je da se na to samo nasmeja. Naveo je: „Kad to traži Vulin, onda je to diktatorski zahtev, a kada drugi to traže, onda je to demokratski zahtev. Pa se onda samo nasmejete i kažete 'blago vama ljudi'. Znete, postoje institucije koje donose odluke o tome. Da li sam uvek bio srećan zbog onoga što radi RTS? Nisam, ali možda je to za demokratiju dobro“.

Kao što je u izveštaju već ukazano, na medije se vrše razni kako politički tako i ekonomski pritisci, koji medije dovode u toliko tešku poziciju da se stavlja u pitanje njihov opstanak.

Jedan od najdrastičnijih takvih primera jeste [gašenje nedeljnika „Vranjske“](#). Neposredno pre toga, [18.9.2017. godine](#), Vukašin Obradović, osnivač, direktor i glavni i odgovorni urednik tog nedeljnika, stupio je u štrajk glađu i odlučio da zbog neizdržljivih političkih i finansijskih pritisaka ugasi novine, koje su redovno izlazile 23 godine. On je naveo da je štrajk glađu „potez očajnika koji ne vidi drugi način da završi novinarsku karijeru a da, u isto vreme, zadrži makar minimum ličnog poštovanja i dostojanstva“. „Vranjske“ od osnivanja (1994. godine) izveštavaju o zloupotrebama javnih funkcija, korupciji i organizovanom kriminalu. Sve vreme postojanja, „Vranjske“ su kontinuirano bile izložene političkim i ekonomskim pritiscima. Sam Obradović, kao i njegova porodica i kolege doživeli su više neistraženih slučajeva uznemiravanja, pretnji, oštećenja automobila i pljačke redakcije, kao i razne vanredne administrativne inspekcije i kontrole koje su dodatno iscrpljivale redakciju. Nakon toga, Obradović je u otvorenom pismu 21. septembra uputio više pitanja poreskoj upravi o razlozima kontrole „Vranjskih“ i ukazao na činjenicu da novine od svog osnivanja posluju transparentno i u skladu sa zakonom. NUNS je u javnom saopštenju istakao da je gašenje nedeljnika „Vranjske“ direktna posledica dugotrajnih političkih pritisaka na medijske slobode i zastrašujuća vest za medijske profesionalce. Takođe, javno je reagovala i regionalna Platforma za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednost novinara. NUNS se u ovom slučaju obratio Međunarodnoj (IFJ) i Evropskoj federaciji novinara (EFJ) koje su takođe javno stale u odbranu „Vranjskih“ i drugih nezavisnih medija. Savet Evrope je slučaj gašenja vranjskog nedeljnika uvrstio u Platformu

za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara. Istim povodom, veoma oštre kritike vlastima u Srbiji uputile su i druge međunarodne organizacije kao što su SEEMO, Reporteri bez granica i Fridom haus. U oktobru redakcija „Vranjskih” dobila je izveštaj Poreske uprave u kojem se navodi da nedeljnik nije kršio zakone, utajio porez i da nema osnova za podnošenje bilo kakve krivične prijave protiv tog medija.

Još jedan primer **administrativnih pritisaka** odnosi se na **TV Forum iz Prijepolja**, inače jedan od retkih medija u Srbiji čiji je osnivač organizacija civilnog društva – Forum žena Prijepolje. Prema rečima direktorke TV Forum, Mileve Mališić, pritisci na tu medijsku kuću zbog objektivnog i pravovremenog informisanja u javnom interesu stalno su prisutni, ali su eskalirali prošle godine, posle lokalnih izbora i dolaska na vlast koalicije na čelu sa Srpskom naprednom strankom i predsednikom opštine Dragoljubom Zindovićem. Pritisci su vršeni na razne načine, a počelo je tako što je u januaru zatraženo da se TV Forum iseli iz prostorija opštinskog Doma kulture, i to po hitnom postupku. Ne čekajući ishod pokrenutog sudskog spora, redakcija se iselila u septembru ove godine. Pritisak predstavlja i to što su direktni prenosi sednica lokalnog parlamenta, koja se plaćaju iz opštinske kase, ustupljeni komercijalnoj televiziji iz susedne opštine. Direktorica TV Forum je obavestila NUNS i da se zvanična saopštenja i druge informacije opštine ne dostavljaju jedino tom mediju, dok je lokalnim javnim preduzećima zabranjeno da se oglašavaju u programima TV Forum. Isto tako, TV Forum je izbrisan sa spiska medija koji se pozivaju na događaje u organizaciji organa uprave, Opštinskog veća i predsednika opštine. Na ovogodišnjem opštinskom konkursu za sufinansiranje medijskih sadržaja od javnog interesa opredeljena sredstva u iznosu od 5.000.000 dinara su raspodeljena televizijama iz drugih opština, dok je za projekat TV Forumu određeno samo 100.000 dinara, što je redakcija odbila, jer ne želi da daje legitimitet nezakonitostima u sprovođenju konkursa.

Jedan od specifičnih političkih pritisaka na medije u protekloj godini dogodio se **8.11.2017. godine** na otvaranju zdravstvene stanice u selu Prnjavoru kraj Beograda, kada je **reportersku ekipu televizije N1** u stopu pratila i telefonom snimala zaposlena u opštini Voždovac, dok su novinarka i snimatelj radili anketu s građanima. Na pitanje ko je ona i zašto ih snima, odgovorila je da je zaposlena u opštini Voždovac i da snima zato što želi da čuje izjave građana. NUNS je javno reagovao i oštro protestovao zbog ometanja u radu novinarske ekipe i pozvao Službu za informisanje SO Voždovac, predsednika opštine koji je bio svedok tog incidenta ali i SNS, koji je kadrirao u ovoj beogradskoj opštini, da javnosti pruže objašnjenje za nesvakidašnji čin. Televizija N1 je zatražila i zvanično objašnjenje od opštine Voždovac. Nakon toga, Marina Ralević, šefica odseka za informisanje Službe za informisanje i protokol Gradske opštine Voždovac, koja je snimala ekipu, izjavila je da u tome ne vidi ništa sporno, jer zakonima Srbije nije zabranjeno snimanje na javnim skupovima. Ona je još navela da je tokom događaja primetila ljude koji su bili neprijatni prema građanima, ali da nije znala o kome je reč, niti da su u pitanju novinari. Sa snimka koji je televizija N1 postavila vidi se da ekipa TV N1 nije bila neprijatna prema građanima, već je sa njima normalno komunicirala.

Svi navedeni, kao i ostali slučajevi evidentirani u NUNS-ovoj bazi podataka o napadima na novinare, doprineli su da nedavno osnovana neformalna Grupa za slobodu medija na listu svojih zahteva uvrsti i onaj koji se odnosi na pritiske na novinare. Grupa je od Vlade i premijerke Ane Brnabić zahtevala da predstavnici vlasti, prvenstveno najviši državni funkcioneri, prestanu sa javnim prozivkama i pokušajima diskreditovanja novinara i medija. Isto tako, zahtev je i da Vlada, ministarstva i ministri kao i predstavnici drugih državnih institucija, odgovaraju na pitanja novinara i zahteve medija za intervjuue i izjave, te da na jednak način, bez selekcije i diskriminacije, tretiraju sve medije koji poštuju Kodeks novinara Srbije.

Pritisca na novinare putem sudskih postupaka

U Srbiji je kleveta dekriminalizovana, ali zato postoji veliki broj tužbi podnetih protiv novinara u vezi sa objavljivanjem informacija u medijima. Taj trend, koji traje godinama, nastavljen je i u 2017. Od početka godine do 31. avgusta podnete su ukupno 352 tužbe, dok je u 2016. podneto ukupno 507 takvih tužbi, a u 2015. je podneto 406 tužbi. Ukupan broj nerešenih predmeta na dan 31.8.2017. godine iznosio je 784.

Iako su prema praksi Evropskog suda za ljudska prava državni funkcioneri dužni da trpe viši stepen kritike, čini se da domaći sudovi u nekim slučajevima to ne uzimaju u obzir. Ilustrativan je slučaj tužbe ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića protiv nedeljnika NIN zbog teksta „Glavni fantom iz Savamale“. Taj slučaj se može okarakterisati kao jedan vid pritisaka na medije, pogotovo imajući u vidu društvenu ulogu i značaj medija kao i praksu Evropskog suda za ljudska prava. Sudski postupak protiv NIN-a prvostepeno je rešen u korist ministra posle samo jedne rasprave, zakazane četiri meseca nakon podnošenja tužbe. Tada je Viši sud u Beogradu osudio NIN i odredio mu da na ime nematerijalne štete isplati 300.000 dinara. Međutim, Apelacioni sud u Beogradu preinačio je prvostepenu presudu i odbio tužbu ministra, smatrajući da je Viši sud pogrešno primenio Zakon o javnom informisanju i medijima kada je našao da NIN nije poštovao princip dužne novinarske pažnje, odnosno provere istinitosti i potpunosti podataka u vezi sa tvrdnjom da je Stefanović „glavni fantom iz Savamale“.

Sudska praksa u Srbiji je veoma neujednačena. Pored toga, problem predstavljaju i za medije previsoki iznosi naknada štete, koji takođe nisu u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava. Visokim kaznama se u nekim slučajevima dovodi u pitanje i sam opstanak medija, a pogotovo onih na lokalnom nivou koji su ionako u veoma teškoj ekonomskoj situaciji.

Ukazujemo i na slučaj portala Autonomija, kada je Viši sud najpre odbio tužbu Danijela Kulačina zbog teksta objavljenog na tom sajtu, da bi zatim Apelacioni sud u Beogradu, u maju ove godine, preinačio prvostepenu presudu i kaznio taj medij sa 300.000 dinara za nakna-

du štete zbog povrede ugleda i časti (ukupno sa sudskim troškovima nešto manje od 400.000 dinara).¹²

Problemi u sudskim postupcima proističu i zbog neujednačene prakse u krivičnim postupcima, posebno zbog različitog tumačenja pretnje.

Jedan takav primer je odluka Višeg javnog tužilaštva da odbaci krivičnu prijavu protiv urednika „Informera“ Dragana Vučićevića, glavnog urednika TV Pink Željka Mitrovića i još nekih medija, koju su podneli novinari Vukašin Obradović, Ilir Gaši, Antonela Riha i Tamara Skrozza kao i glumci Sergej i Branislav Trifunović. Tužba je podneta zato što su pomenuti bez ikakvih dokaza optuženi za učešće u zaveri za nasilno rušenje ustavnog poretka, i povezivani sa „stranim agenturama“ i pokušajem stvaranja haosa u zemlji. Tužilaštvo je navelo da nema osnovane sumnje da su prijavljena lica izvršila prijavljena krivična dela, niti neko drugo krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti, već da se eventualno radi o krivičnom delu uvrede. Pomenuti novinari i glumci podneli su prigovor Apelacionom javnom tužilaštvu, koji je ono odbacilo. Podnosioci tužbe su se zatim žalili Ustavnom sudu, pozivajući se na povredu prava na pravično suđenje i povredu prava na slobodu izražavanja. Ustavna žalba je poslednji pravni lek posle kojeg, u slučaju neuspeha, grupa novinara i glumaca može da se obrati Evropskom sudu za ljudska prava sa sedištem u Strazburu.

Grupa za slobodu medija je uputila zahtev Ministarstvu pravde da formira nezavisnu komisiju za izradu evidencije i analize sudskih postupaka protiv izdavača medija, urednika i novinara, a u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava.

NUNS je u toku prošle godine pratio određene postupke po tužbama protiv novinara u vezi sa objavljivanjem informacija u medijima i o tome sačinjavao izveštaje sa suđenja. Među najzanimljivijim slučajevima su sledeći:

¹² *Autonomija, Novinarska i medijska udruženja: Politička presuda protiv NDNV, Autonomija, 16. maj, 2017. Pristupljeno: 30.6.2017. <http://www.autonomija.info/novinarska-i-medijska-udruzenja-politicka-presuda-apelacionog-suda-protiv-ndnv-a.html>*

Nebojša Stefanović protiv Vesne Pešić i Peščanika – Pored toga što je tužio nedeljnik NIN, ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović podneo je tužbu i protiv portala Peščanik, te urednica Peščanika Svetlane Lukić i Svetlane Vuković i saradnice tog medija Vesne Pešić. Povod za tužbu je kolumna Vesne Pešić objavljena 14. maja 2016. pod naslovom „Dosoljavanje”, u kojoj je pomenuta pisala o rušenju objekata u Hercegovačkoj ulici u Beogradu (slučaj Savamala), i to zbog dela u kom ona piše da je „jedino glupost ministra policije Nebojše Stefanovića nenadmašna i nepredvidiva” i da „do sada nismo otkrili zašto je baš njemu dodeljena uloga da ispadne najglupiji”.

Stefanović je tužbu podneo zbog povrede ugleda i časti i tražio naknadu štete u iznosu od 200.000 dinara. Ročište za taj slučaj pred prvostepenim sudom odlagano je već nekoliko puta.

Marijan Rističević protiv B92 – Izdvojićemo još jedan slučaj koji smo pomenuli i u prošlogodišnjem izdanju Hronike: Marijan Rističević protiv B92, prvobitno objavljen u kontekstu ohrabrujuće prakse suda. Rističević je podneo tužbu zbog povrede časti i ugleda u prilogu objavljenom na TV B92 u emisiji Vesti. Tema priloga su bile informacije da je firma „Rističević Company”, u vlasništvu tužiočeve supruge, ponudila Direkciji za robne rezerve na prodaju određenu količinu kukuruza i u tu svrhu priložila sertifikat Preduzeća za tehnička ispitivanja i analize SGS Beograd d.o.o Beograd. U istom prilogu preneti je izjava Marinka Ukropine, direktora Preduzeća za tehnička ispitivanja i analize, da nikada nisu saradivali sa firmom „Rističević Company” i da su izveštaji i sertifikati o količini i kvalitetu ponudeni Direkciji – falsifikati. Takođe, navedeno je da je protiv tužiočeve supruge, vlasnice firme, podneta krivična pri-

java zbog sumnje na izvršenje krivičnog dela prevare u sticaju sa krivičnim delom falsifikovanja isprava. Autor priloga je zatim preneo i tužiočevu izjavu, a pored toga, tačnost navedenih informacija proverio je i u Direkciji za robne rezerve. Tamo je novinar dobio informaciju da je Direkcija tražila proveru sertifikata i da se neće oglasivati sve dok se ne utvrdi šta je istina, te da je firmi „Rističević Company” isplaćen novac za obećani kukuruz, što je navedeno u prilogu.

U ovom slučaju, Viši sud u Beogradu je odbacio tužbeni zahtev Rističevića kao neosnovan. Viši sud je zauzeo stav da se tužbom osporeni medijski sadržaj sastoji od činjenica koje iznose autor priloga, druga pravna i fizička lica, ali i tužilac lično. Pre svega, ceneći da li je novinar – autor priloga, postupao u skladu sa dužnom novinarskom pažnjom, Sud je utvrdio da su sve izjave verno prenete, tj. onako kako su glasile. Isto tako, Sud je prilog emitovan u Vestima TV B92 posmatrao u kontekstu toga da je tužilac javna ličnost, što je tretirao kao opštepoznatu činjenicu.

Međutim, Apelacioni sud u Beogradu ukinuo je prvostepenu presudu i ukazao Višem sudu na to da u ponovnom postupku ima u vidu posebno činjenicu da sporni prilog počinje fotografijom tužioca, navodima da je tužilac poznat po tome što je na sednicu parlamenta dolazio na traktoru, a da sada njegovoj porodičnoj firmi prete ozbiljne optužbe, kao i da TV prilog govori o radu firme tužiočeve supruge, a ne firme koja je njegovo porodično vlasništvo.

U proteklih godinu dana neka ročišta su održana, dok su neka odložena, međutim ponovljeni postupak pred prvostepenim sudom još uvek je u toku.

Kršenje Kodeksa novinara

Etički sunovrat u medijima

Trend etičkog sunovrata u medijima nastavljen je i u 2017. godini. To pokazuje izveštaj Saveta za štampu, koje je u periodu od 1. januara do 31. avgusta podneto 65 žalbi na medijske sadržaje. Doduše, broj žalbi jeste za 23 manji nego u istom periodu 2016, ali Svet za štampu ukazuje na to da je monitoringom poštovanja novinarskog kodeksa utvrđeno da broj prekršaja zapravo i dalje raste.¹³

Od podnetih žalbi, Komisija je razmatrala 43. Zbog formalnih nedostataka odbačeno je 16 žalbi, četiri su rešene medijacijom pre razmatranja na sednicama Komisije, dok su dve žalbe bile još u proceduri. Čak 31 žalbu podnели su nevladine organizacije, i to je prvi put od kada je Svet za štampu počeo da radi da je broj žalbi organizacija veći od broja žalbi građana, koji su se u prvih osam meseci 26 puta žalili tom nezavisnom samoregulatornom telu. Četiri žalbe podnели su mediji jedni protiv drugih, a po dve članovi Komisije za žalbe i institucije i preduzeća.

Komisija za žalbe je samo tri puta odlučila da Kodeks nije prekršen, dok u šest slučajeva nije uspela da usaglasi konačnu odluku zbog nedostatka potrebne većine od osam glasova za odluku. Prekršaj Kodeksa konstatovan je u 35 slučajeva. Od tog broja, 15 odluka o prekršenom Kodeksu Komisija je donela za medije koji su prihvatili nadležnost Saveta za štampu, dok je 20 javnih opomena izrečeno medijima koji još nisu prihvatili samoregulaciju.

Od pomenutih 15 odluka, mediji su objavili samo četiri, iako su prihvatanjem nadležnosti Saveta preuzeli obavezu da prihvataju i objavljuju odluke Saveta. Mediji koji nisu u sistemu samoregulacije nemaju obavezu objavljivanja javnih opomena.

Najviše (pet) odluka o tome da je objavljivanjem medijskih sadržaja prekršen Kodeks doneto je protiv dnevnih novina „Politika“, koja nije objavila nijednu od tih odluka

Komisije za žalbe. Po tri puta su u istom periodu Kodeks prekršili „Alo“ i „Blic“, a po jednom „Kurir“, „Večernje novosti“, „Telegraf.rs“ i „Pančevac“. Najviše javnih opomena imao je „Informer“ – šest, zatim „Srpski telegraf“ – četiri, „Tabloid“ – dve, a po jednu Kraljevo online, Žig info, Glas Zapadne Srbije, „Dnevni žurnal“, ePodunavlje, „Ekspres“, „Afera“, PP Media, Gradski portal 018 i Peščanik.

Najčešće se krše odredbe iz poglavlja Istinitost izveštavanja (16 puta), potom iz poglavlja Novinarska pažnja (15 prekršaja), dok su 13 puta bile prekršene i odredbe koje se odnose na zabranu diskriminacije, što je, kako se ocenjuje u izveštaju, rezultat većeg angažovanja nevladinih organizacija u podnošenju žalbi Savetu. U devet slučajeva je konstatovano da naslov ne odgovara sadržaju teksta, dok je pravo na privatnost prekršeno šest puta, a pravo na odgovor četiri puta.

Interesantan primer je žalba savetnika predsednika Republike Srpske Pere Simića, koju je dotični podneo protiv dnevnog lista „Danas“. Simić se obratio Savetu za štampu jer „Danas“ nije objavio njegov odgovor na kolumnu novinarkе tog lista. Sve je počelo tako što je novinarka objavila tekst, na koji je Simić poslao reaganje koje je objavljeno. Novinarka je objavila sledeći tekst, kojim je praktično nastavila polemiku. Simić je opet poslao odgovor koji „Danas“ nije objavio smatrajući da je uvredljiv za novinarku, i zatražili su od Simića da tekst prilagodi kako bi bio objavljen. Umesto savetnika, odgovorio je predsednik Republike Srpske, što je redakcija objavila, ali se savetnik Simić žalio Savetu za štampu zato što nije objavljen njegov tekst. Komisija nije uspela da usaglasi odluku, jer nije razrešila dilemu da li treba poštovati pravo na odgovor ako je odgovor uvredljiv, odnosno da li ga treba objaviti.

Posebnu pažnju profesije i javnosti privukao je slučaj „fantomskih komentatora“ u „Politici“. Reč je o dva, navodno autorska teksta nepostojećih ličnosti, potpisanih fantomskim titulama, u kojima su izneti diskriminatorni stavovi prema ženama. Ispostavilo se da autori tekstova ne postoje, a uz jedan tekst je pored toga objavljena fotografija nemačkog glumca. Pored glumca, žalbu je podnela i organizacija koja se bavi zaštitom prava žena. Komisija je u oba slučaja odlučila da je Kodeks prekršen.

Zanimljiv je i slučaj žalbe na „Blic“, koji je objavio priču o nemačkom državljaninu koji je u avionu Er Srbije do-

¹³ Svet za štampu, „Rezultati rada Komisije za žalbe Saveta za štampu od 1. januara do 31. avgusta 2017. godine“, septembar 2017. <http://www.savetzastampu.rs/latinica/izvestaji/11/2017/09/25/1554/rezultati-rada-komisije-za-zalbe-saveta-za-stampu-od-1.-januara-do-31.-avgusta-2017.-godine.html>

živeo infarkt. U tekstu su pohvaljeni kompanija i doktor-ka zbog pomoći putniku, ali je sporno bilo to što je „Blic” objavio ime i fotografiju putnika koju je neovlašćeno preuzeo sa „Fejsbuka”. Sve to urađeno je uprkos upozorenju putnika da ne želi da bude pomenut u novinama. Komisija za žalbe donela je odluku da je „Blic” povredio njegovo pravo na privatnost.

Zaključak pomenutog izveštaja Saveta za štampu je, između ostalog, da redakcije listova sve ređe odgovaraju na žalbe, i sve ređe objavljuju odluke Komisije za žalbe.

Medijske hajke na novinare

Međusobni rat novinara, baš kao i progon pojedinih novinara u pojedinim medijima – nije nikakva novost na srpskoj javnoj sceni. Naprotiv. Već decenijama, ozbiljne političke sukobe pratile su isto tako ozbiljne hajke, targetiranja i ad hoc optuživanja ovog ili onog novinara koji nekome nije bio po volji.

U današnje vreme, međutim, ta je stvar toliko hipertrofirala da je teško čak i pobrojati sve napade, optužbe i kampanje, sve sulude konstrukcije koje su ljudi nominalno označeni kao novinari javno uputili na adrese svojih kolega i koleginja. Sve to, naravno, prevazilazi nivo uobičajenih zaštitnih u okviru neke profesije: ovi sukobi, naime, daleko su ozbiljniji nego sukob u bilo kojoj drugoj profesiji, jer targetirane novinare dovode u fizičku opasnost i izlažu riziku nastavljanja blaćenja i diskreditacije ne samo njih lično, već i njihovih porodica.

Atentatori i zaverenici

U poslednje vreme novinari se najčešće napadaju kao izdajnici i plaćenici – u „Informeru”, „Srpskom telegrafu” i na TV Pink, kao šampionima prorežimskog medijskog angažmana. Na tom su se spisku našli pre svega urednici i novinari CINS-a, BIRN-a i KRIK-a, ali i novinari N1, „Vremena” i drugih medija koji su dobijali novac na sasvim legalnim i transparentnim konkursima međunarodnih organizacija i institucija.

Omiljena ličnost tabloida u tom kontekstu svakako je Vukašin Obradović, koji je više puta označen kao zaverenik, osoba sumnjivog morala, ili čovek koji nema „ništa protiv ubistva Aleksandra Vučića”. Nakon Obradovićevog štrajka glađu i najave gašenja novina „Vranjskih”, tabloidi su se utrivali u pričama koliko je miliona i triliona dinara on „dobio od države”, sve u poku-

šaju da objasne kako nema nikakvih razloga za štrajk. Taj slučaj, međutim, na najbolji način ilustruje da u napadima na novinare igru zapravo ne vode tabloidi, već oni koji ih i inače kljukaju poluinformacijama i raznim konstrukcijama. Priču o dobijenim milionima (iz koje su zgodno izostavljeni ključni podaci) prva je plasirala premijerka Ana Brnabić, da bi njene teze dodatno razradili agilni tabloidni izveštači. Isto tako, taj slučaj pokazuje i koliko su medijski napadi ozbiljni i koliko i kako utiču ne samo na osobu koje se direktno tiču, već i na njene bližnje. Na ročištu povodom Obradovićeve tužbe protiv „Informera”, on je 30. novembra ove godine svedočio da je zbog pisanja tog tabloida da radi „u interesu Šiptara”, kod jednog broja ljudi u njegovom okruženju „stvoren privid” da on zaista radi u interesu Albanaca, odnosno „protiv Srbije” i „interesa države i naroda”.

Iako zabrinjavajući, takvi navodi izgleda da preterano ne zanimaju srpsko pravosuđe. Za razliku od tužbi povodom povrede časti i ugleda, tužbe zasnovane na fizičkoj i svakoj drugoj opasnosti u koju je doveden targetirani pojedinac – po pravilu se odbijaju, ili se ta dimenzija uopšte ne uzima u obzir. Kada su upravo Obradović i grupa aktivista, glumaca i novinara označenih kao osobe koje kuju zaveru za ubistvo Aleksandra Vučića, podneli krivičnu prijavu protiv urednika „Informera” i više drugih medija, tužilaštvo je tu prijavu odbacilo uz obrazloženje da „nema osnovane sumnje da su prijavljena lica izvršila navedena krivična dela”. Iako su navodni „zaverenici” lično svedočili i objasnili kakve sve probleme imaju zbog stavljanja medijske mete na čelo – tužilaštvo to jednostavno nije bilo dovoljno. „Štampanjem naših fotografija i imena ispod naslova 'KREĆE UBIJANJE VUČIĆA! i 'ZAVERA PROTIV VLASTI U SRBIJI’, 'Informer’ je faktički štampao naše poternice. Takođe, teza o zaveri je naširoko razglabana, a poternice umnožavane u razgranatoj mreži režimskih medija – uključujući i TV Pink, sajt opskurne nacionalističke organizacije Zavetnici, dnevni list 'Pravdu i druge”, objasnili su podnosioci prijave. „Uvereni da sloboda govora i sloboda medija prestaju tamo gde počinje nečiji progon, kao javne ličnosti, novinari i aktivisti, preuzeli smo na sebe obavezu da ukažemo na odgovornost medija i novinara za iscrtavanje meta na nama, ili bilo kom drugom ko je juče ili danas osvanuo na naslovnim stranicama takozvanih tabloida. Odluka o odbacivanju naše krivične prijave, još jednom pokazuje da oni koji 'drugačije misle’ i javno istupaju, u Srbiji ne mogu da računaju na pravdu, pravедnost i ravnopravnost, i da svako nekažnjeno može da ih optuži za šta hoće”.

Slučajevi koji znatno lakše prolaze na sudu, i to u korist žalilaca, jesu oni u kojima se koriste, zloupotrebljavaju ili falsifikuju podaci iz njihovog privatnog života, kako bi se diskvalifikovao njihov profesionalni rad. U tom je smislu najznakovitiji primer Stevana Dojčinovića, kojeg režimski mediji i inače optužuju za sve i svašta (bez ikakve osnove i smisla, naravno), dok „Informer” u martu prošle godine stavlja poseban akcenat na njegove na-

vodne hobije – pa čitav jedan tekst, recimo, posvećuje tezi da je „Dojčinović u najmanju ruku sumnjiva osoba kojoj se ne bi smelo bezrezervno verovati“, imajući u vidu njegove „sadamazohističke“ sklonosti. Kao „dokaz“ za tu tezu, priložene su mutne fotografije na kojima je navodno prokaženi novinar koji visi s tavanice, na nekakvim sportskim spravama, odnosno procedura u kojoj mu „na živo, bez anestezijske“ kukama buše kožu kako bi ga „okačili na čekrk“, dok je posprdno navedeno kako sam Dojčinović ovo objašnjava kao ekstremni sport.

U kontekstu drugih optužbi s kojima je u prorežimskim medijima suočen urednik KRIK-a (da je saradnik naroko-lordova, narkoman i sl.), ovaj detalj na prvi pogled i nije toliko važan, tim pre što te kuke i plafon zaista jesu sport. Ali ako samo pomislimo šta o nekom tamo čoveku koji visi s plafona i navodno uživa u bolu može da pomisli prosečan čitalac „Informer“ – inače zadojen mržnjom prema svemu što je na bilo koji način „drugačije“ – stvar dobija potpuno novu dimenziju.

Ukoliko nemaju baš ništa „sočno“ da (zlo)upotrebe protiv novinara čija se delatnost ne dopada aktuelnom režimu, državni bilteni u formi dnevnih listova i televizija rado posežu za paušalnim optužbama o prihodima ili partijskoj pripadnosti prozvanih kolega: tako su kao „žuti“, licemerni ili puni para optuženi mnogi novinari RTS-a, ili grupa kolegica koja je tokom predsedničke kampanje podržala suprugu Vuka Jeremića – inače bivšu novinaricu Natašu Jeremić, tada optuženu za veze s naroko-kartelima. Navodno „licemerje“ kolegica čak je doživelo i svojevrsnu renesansu nakon što se dogodio napad pripadnika Dveri na dve novinarku TV Pink: tada su kolegice Nataša Mijušković, Antonela Riha i Jelena Obućina, uz najgrublje reči i kvalifikacije, prozване zato što podržavaju jednu kolegicu, a ne podržavaju dve druge (?).

Elegantno i sa stilom

Posebnu vrstu medijskih napada na novinare predstavljaju oni profesionalno znatno elegantniji od pomenutih tabloidnih, koji su upućeni drugoj ili drugačijoj medijskoj publici, ali su za novinare o kojima je u njima reč takođe dugoročno opasni. U tom smislu, zapamćena je višemesečna hajka „Politike“ na Komisiju za žalbe Saveta za štampu, odnosno na njene pojedine članove i članice – uključujući potpisnicu ovog teksta. Nakon što je Komisija donela odluku da je „Politika“ u tekstu o finansijskim primanjima pojedinih medija i nevladinih organizacija prekršila Kodeks novinara Srbije, bar jedan tekst nedeljno bio je posvećen profesionalnim kapacitetima ili ponašanju onih koji su učestvovali u donošenju takve odluke. Nisu to bili tekstovi tipa „Informerovih“, daleko od toga, ali su u delu javnosti i te kako urušili imidž Saveta za štampu, pa i ugled prozvanih.

Ovoj vrsti medijskih priloga pripada i nedavna analiza Ljiljane Smajlović u listu „Nedeljnik“, posvećena nastupu Grupe za slobodu medija na regionalnoj medijskoj konferenciji u Tirani, održanoj 9. i 10. novembra. Tu su učesnici konferencije proglašeni „pozerima u crnim majicama“, što je nekim čitaocima sigurno bilo vrlo zabavno, ali su istovremeno, vrlo tiho i elegantno, stavljani u kontekst dodvoravanja Evropskoj uniji (a u Tirani su radili upravo suprotno) i stranim silama uopšte.

Legitimno je i po slobodu govora poželjno da u javnoj sferi postoje različiti stavovi o određenim pojavama i događajima, ali se u tim slučajevima zaboravilo na važne činjenice, na kontekst, na kompletnu sliku, a kolegama su istovremeno zakačene ozbiljne optužbe i kvalifikacije.

U priči o medijskim hajkama na novinare, veoma je zanimljiva činjenica da se redovno iznalaze „sveži“ i do tada nezabeleženi razlozi za progon. Tako se baš ovih dana – u nedostatku novih teorija o zaverenicima, atentatorima, narkomanima, izdajnicima, plaćenicima – desilo da je novinarka N1 Marija Antić stradala zbog pitanja koja je postavljala humanitarcu i desničaru Arnou Gujonu. Sam Gujon, a odmah potom i tabloidi, upeprili su prstom u novinarku jer je insistirala da joj objasni svoju političku, ultradesničarsku biografiju. Od medija, prvi je reagovao portal Telegraf.rs koji je objavio naslov „SRAMAN INTERVJU: VODITELJKA HTELA DA PREDSTAVI NAJVEĆEG HUMANITARCA KAO FAŠISTU“, a sledio ga je „Informer“ s tvrdnjom da je „FRANCUSKI HUMANITARAC NA METI AMERIČKIH PLAĆENIKA! CIA TV N1 NAPALA PRIJATELJA SRBA!“

Sve to, garnirano je sočnim komentarima čitalaca, što – uz već zahuktalu kampanju na društvenim mrežama – predstavlja ozbiljnu pretnju po bezbednost novinarku Antić.

Jasno je da iza medijskih hajki na novinare stoji politička volja – želja vladajuće elite da žigoše, iscrpi i zastraši sve kolege koje se usude da postavljaju pitanje, da pišu, izveštavaju, istupe drugačije od prorežimskih medija. Isto tako, jasno je da u vremenu prilične medijske napetosti, svaki sličan napad dovodi u konkretnu, fizičku opasnost sve označene i isprovokovane novinare, ili u najmanju ruku dovodi u pitanje njihov dalji rad i integritet.

Zahvaljujući svemu tome, upravo medijske hajke slobodno mogu da se svrstaju u jedan od najvećih problema koji muče novinare i novinarstvo u Srbiji. One više nisu izdvojeni incidenti, nešto što se povremeno desi. Naprotiv, hajke su svakodnevnica, pojava na koju je javnost navikla i večita pretnja nad glavom svakog novinara. Bar dok još ima novinara spremnih da brane svoje stavove i pravo da ih iskažu, bez obzira na to kakvu i koliko medijsku „slavu“ time stekli.

Medijska reforma

Sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju

Opšti podaci za 2017. godinu

Prema NUNS-ovoj bazi podataka o projektnom sufinansiranju, od 1. januara do 12. decembra 2017. godine u Srbiji je na svim državnim nivoima raspisano ukupno 146 javnih poziva (konkursa) za sufinansiranje projekata u oblasti javnog informisanja. Ukupno na svim konkursima, raspodeljeno je 1.292.548.388 dinara (približno 11 miliona evra).

konkursi u 2017.	broj	ukupna vrednost u RSD
republički	7	255.000.000
pokrajinski	6	70.000.000
gradovi i opštine	133	967.548.388
ukupno	146	1.292.548.388

Ministarstvo kulture i informisanja raspisalo je 7 konkursa (14.2.2017) koji su realizovani do kraja juna 2017. u vrednosti od 255 miliona dinara.

Pokrajinski sekretarijat za kulturu i informisanje AP Vojvodine objavio je šest konkursa realizovanih do kraja avgusta 2017. u ukupnoj vrednosti od 70 miliona dinara.

Lokalne samouprave (gradovi i opštine) objavile su od 1. januara do kraja novembra 2017. godine 133 konkursa u ukupnoj vrednosti od približno 967.548.388 miliona dinara.

opredeljeni iznosi na lokalnim konkursima u 2017.	
najveći iznos, grad Beograd	74.000.000
najmanji iznos, opština Knić	200.000
prosečan iznos	7.274.799
broj LS iznad proseka	39
broj LS ispod proseka	94

Najveći iznos opredeljen je konkursom Grada Beograda – 74.000.000, a najmanji konkursom opštine Knić – 200.000 dinara.

Opštine Boljevac, Kovačica, Raška, Bečej, Paraćin i gradovi Novi Sad, Pančevo i Smederevo objavili su po dva konkursa.

Opština Apatin je poništila svoj konkurs zbog nedostatka sredstava, dok su Požarevac, Bojnik i Novi Kneževac poništili javni poziv nakon upozorenja Koalicije novinarskih i medijskih udruženja (u daljem tekstu Koalicija) na nepravilnosti. Sve četiri lokalne samouprave su kasnije objavile i realizovale ispravne konkurse. Međutim, daleko veći broj neispravnih konkursa nije ispravljan ni posle upozorenja Koalicije.

Konkursne nepravilnosti

Od ukupno 133 konkursa lokalnih samouprava, prema podacima NUNS-a, neispravno ih je bilo 39 (nešto manje od trećine). Koalicija je reagovala ukazujući na nepravilnosti organima koji su raspisali konkurse. Najčešće nepravilnosti odnosile su se na to da nisu predviđeni najviši i najmanji iznos sredstava koji može biti dodeljen za pojedinačni projekat, kao i na objavljivanje starih projektnih obrazaca (resorno ministarstvo je početkom 2017. objavilo nove obrasce). U većini slučajeva, lokalne samouprave su ispravljale formalne nedostatke konkursa posle upozorenja Koalicije, dok su se pojedine LS oglušile o upozorenja, zbog čega su usledila javna saopštenja Koalicije o nezakonitostima konkursa i odluci da se zbog toga ne predlažu kandidati za članove konkursnih komisija.

Opština Novi Kneževac je na najgrublji način i višestruko prekršila zakonske propise tako što je ograničila pravo učešća na konkursu samo na medije koji imaju sedište na teritoriji te opštine. Nisu definisani ni najmanji i najveći iznosi, a uz konkurs su bili priloženi stari obrasci. Uz to, konkurs je objavljen samo na opštinskom sajtu, ali ne i u štampanom mediju. Opština nije ispravila konkurs ni nakon reagovanja Koalicije, koja zbog toga nije predlagala kandidate za članove stručne komisije.¹⁴ Kasnije je konkurs, ipak, poništen.

¹⁴ Nezavisno udruženje novinara Srbije, „Medijska koalicija: nezakonit konkurs Novog Kneževca“, 24. januar 2017. <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/29963/medijska-koalicija-nezakonit-konkurs-novog-knezevca.html>

Opštine Vladičin Han, Majdanpek i Čuprija takođe nisu ispravile nezakonitosti u konkursnim procedurama uprkos upozorenjima novinarskih i medijskih udruženja.¹⁵

Grad Loznica je posle sprovedenog konkursa za sufinsiranje medijskih projekata objavio javnu nabavku za usluge u oblasti informisanja. To je javno osudila Koalicija, ukazujući da Loznica time doprinosi urušavanju Zakona o javnom informisanju i medijima.¹⁶

Opština Kladovo je bez objašnjenja odbacila predlog stručne komisije, sastavljene od predstavnika reprezentativnih novinarskih udruženja, i formirala novu komisiju koja je ponovo vrednovala projekte. Isto se dogodilo i u Smederevu, gde je najpre izabrana tročlana komisija sastavljena od predstavnika Koalicije, da bi Gradsko veće, bez ikakvog objašnjenja, kasnije izabralo novu komisiju u sastavu: Ilija Stojanović, predstavnik RAB-a, te Radojica Mali i Siniša Batalo, kao medijski radnici. Profesionalne biografije pomenutih nisu objavljene, ali su mediji podsetili na to da je Batalo „pančevačka vedeta zločinačkog režima Milošević-Marković, i profesor marksizma”. Radojica Mali je bio član jedne od dve ovogodišnje komisije Pančeva, zajedno sa Ferencom Berčekom i Vladimirom Jovanovićem, koji su bili članovi mnogih komisija poznatih po najproblematičnijim odlukama o sufinsiranju.

„Stručne” komisije i kriminalne raspodele

Najveća novinarska i medijska udruženja u Srbiji više puta su zajedno ili pojedinačno protestovala zbog načina na koji se raspodeljuje novac iz budžeta gradova i opština za sufinsiranje medijskih sadržaja od javnog interesa.

Udruženja su u nekoliko navrata ocenila da se novac iz budžeta lokalnih samouprava deli isključivo medijima bliskim vlasti ili koji su „propagandne mašine vlasti”, dok u komisijama sede predstavnici nepoznatih udruženja, koji novac građana dele „između sebe”, što podseća na „udruženi kriminalni poduhvat”.

Ključni problemi su nedorečena zakonska regulativa, nedovoljna transparentnost konkursnih procedura, ne-

dostatak evaluacije samog procesa i odobrenih projekata, kao i nepostojanje sankcija za organe nadležne za javno informisanje u slučaju kršenja zakona.

iznosi po pojedinačnim projektima na konkursima 2017.

najveći iznos na republičkom konkursu	5.000.000	
najmanji iznos na republičkom konkursu	500.000	
najveći iznos na pokrajinskom konkursu	2.000.000	
najmanji iznos na pokrajinskom konkursu	100.000	
	7.000.000	Beograd
	7.000.000	Kruševac
	6.000.000	Pančevo
najveći iznos na lokalnim konkursima	5.222.402	Raška
	5.000.000	Leskovac
	3.900.000	Subotica
	3.700.000	Niš
	3.500.000	Novi Sad
najmanji iznos na lokalnom konkursu	10.000	Kovin

Problematično je i to što mnoge lokalne samouprave opredeljuju nedovoljna sredstva. Primera radi, sasvim je nelogično da opština Kovačica za sufinsiranje medijskih sadržaja opredeli 20 miliona dinara, Čajetina takođe 20, Knjaževac 11,4 dok znatno veći i ekonomski snažniji gradovi izdvajaju značajno manje iznose – Užice 8, Čačak 7, a Zaječar samo 2,7 miliona.

Očigledno favorizovanje medija naklonjenih vlastima uz pokriće tzv. stručnih komisija skoro da postaje pravilo. Pri tome, veoma je sporna kompetentnost nekih udruženja čiji su predstavnici gotovo uvek redovni članovi konkursnih komisija koje donose problematične odluke o finansiranju medija. S druge strane, u protekloj godini kandidati Koalicije novinarskih i medijskih udruženja (NUNS, UNS, NDNV, ANEM, LP) kao da su nepoželjni za lokalne vlasti. Na primer, od ukupno 45 vojvođanskih gradova i opština, sedam nije raspisalo konkurse ili je to učinjeno na netransparentan način pa to nije bilo moguće evidentirati. U preostalih 38 opština, u komisijama su se mahom smenjivala ista imena, predlagana od strane javnosti malo ili potpuno nepoznatih udruženja. U najviše komisija, čak 16, učestvovao je Vladimir Jovanović, predlagan od strane Udruženja turističkih novinara i pisaca u turizmu Srbije – FIJET Srbija. Vladan Stefanović je bio član 13 komisija, na predlog Udruženja elektronskih medija „ComNet”, čiji je vlasnik, udruženja „FIJET” i organizacije RAB Srbija. Na trećem mestu po broju učesća u stručnim komisijama je Radojica Mali (10), a predlagao ga je RAB. S druge strane, za ukupno 38 konkursa gradova i opština u Vojvodini od kandidata Koalicije najvećih novinarskih i medijskih udruženja bio je imeno-

15 Nezavisno udruženje novinara Srbije, „Medijska koalicija: nezakoniti konkursi Vladičinog Hana, Majdanpeka i Čuprije”, 21. februar 2017. <http://nuns.rs/info/statements/30205/medijska-koalicija-nezakoniti-konkursi-vladicinog-hana-majdanpeka-i-cuprije.html>

16 Nezavisno udruženje novinara Srbije, „Koalicija: Loznica – u javnoj nabavci nema informisanja ni javnog interesa za građane”, 16. jun 2017. <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/31338/koalicija-loznica-u-javnog-nabavci-nema-informisanja-ni-javnog-interesa-za-gradjane.html>

van samo po jedan član komisijama Beočina, Bača, Ade i Čoke.

Posebno je intrigantno kako javnosti nepoznate reklamne i slične agencije za projekte dobijaju 5 ili 6 miliona dinara, što je dva do tri puta više nego najskuplji projekti odobreni na konkursima Ministarstva kulture i informisanja, koje realizuju ozbiljni mediji i produkcijske kuće koje se bave istraživačkim novinarstvom po najvišim profesionalnim standardima. Takva novčana blagonaklonost prema nepoznatim i tek osnovanim firmama rađa ozbiljnu sumnju da je reč o tome da se takvim tumačenjem medijskih zakona, a novcem građana, podmiruju, na skriven način povezani, privatni a ne javni interesi. U sumnjivim, navijačkim raspodelama novca za medijske projekte prednjače najveći gradovi. Svaki od dosadašnja tri godišnja konkursa Beograda sproveden je tako da je izigran smisao projektnog sufinansiranja. I ove godine je na beogradskom konkursu najveći deo novca podeljen medijima neskriveno bliskim vlasti, nepoznatim konsultantskim i PR kućama, ali i tek osnovanim firmama.

Više od 90 odsto novca, od 74 miliona koliko je opredeljeno konkursom, iz budžeta glavnog grada raspodeljeno je provladinim tabloidima, firmama vlasnički povezanim sa Studiom B, nepoznatim ili tek osnovanim preduzećima. Nešto manje od trećine (23 miliona dinara) dobili su Studio B i firme povezane s njim – Brender d.o.o. i Irik d.o.o. Višemilionske iznose su dobili i tabloidi „Alo“, „Informer“ i „Srpski telegraf“, zatim Udruženje rok muzičara i muzička kompanija Sky comm group i dve firme (Zofin i Folim) registrovane nekoliko dana posle raspisivanja konkursa.

Među dobitnicima budžetskog novca provuklo se tek nekoliko medija u pravom smislu reči – „Politika“, „Novosti“ i FoNet, ali je više nego simptomatično da ni dinara nisu dobili kritički mediji kao što su dnevnik „Danas“, nedeljnik „Vreme“, agencija Beta i Udruženje Etopija. „Stručne kriterijume“ komisije nije zadovoljio ni jedini projekat (Pištaljka) o istraživanju korupcije u gradskoj upravi.

Takav ishod, međutim, nije iznenadio s obzirom na sastav konkursne komisije čiji su članovi bili Ferenc Berček (predstavnik RAB), Vladimir Jovanović (Udruženje turističkih novinara i pisaca o turizmu), Dragana Milovanović (Udruženje sportskih novinara), i medijskoj zajednici potpuno nepoznati „nezavisni medijski stručnjaci“ Marija Stamenić i Nebojša Radošević. Kao i kod prethodna dva konkursa, gradske vlasti u komisiju nisu imenovala nijednog predstavnika reprezentativnih novinarskih i me-

dijskih udruženja, kao ni nekog od afirmisanih medijskih stručnjaka.¹⁷

I raspodela budžetskog novca za medijske projekte u Nišu protekla je u znaku provladinih medija i reklamnih agencija, među kojima i novoosnovanih kojima je komisija svejedno dala prednost nad afirmisanim medijima.

Grad Niš je za sufinansiranje projekata lokalnih medija ove godine izdvojio 20,5 miliona dinara, od kojih je čak 72 odsto dodeljeno glasilima bliskim vlasti. Najviše novca iz gradske kase dobili su mediji u vlasništvu Vitka Radomirovića – „Narodne novine“, TV Belami i Niška televizija (3,7 miliona). Milionski iznosi odobreni su i Televiziji Zona plus (4,3 miliona) i istoimenom portalu (400.000), čiji je stvarni vlasnik Vladan Gašić, sin Bratislava Gašića, potpredsednika vladajuće partije SNS i direktora BIA. Novčana podrška pomenutih medija iz gradske kase obezbeđena je i dopunski, indirektno, kroz projekte nekih udruženja i PR agencije koje će sadržaje plasirati u Radomirovićevim i Gašićevim televizijama, novinama i portalima.

Finansijsku podršku je dobio i IN radio, u porodičnom vlasništvu Maje Raković, predsednice udruženja RAB, koja rukovodi i Naxi mrežom. Zanimljivo je to što je njen zamenik Ferenc Berček, ujedno i član Naxi mreže, bio član i konkursne komisije Niša.

S druge strane, niška komisija nije pokazala interes za projekat zasnovan na istraživanju korupcije, sa kojim je konkurisao portal Južne vesti, jedan od najuglednijih internet-medija. Takođe, odbijeni su i projekti novinske agencije Beta i veoma slušanog City radija.

Članovi niške konkursne komisije bili su ranije već pominjani Ferenc Berček (RAB), Zoran Veličković (na predlog Društva novinara Niša), Budimir Ničić, na predlog UNS-a i dva „medijska radnika“ – Dušan Stojanović i Vladimir Veljković.

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) i Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) javno su protestovali „zbog skandalozno sprovedenog konkursa Grada Niša za sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju“ ocenjujući da je „više nego očigledno da su bužetsku podršku, odnosno novac građana Niša, dobili prorežimski mediji koji o javnom interesu brinu koliko i rijaliti programi Parovi, Zadruga i Farma“.¹⁸

17 http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=361362&title=Nepoznati+eksperti+dele+milione+medijima+bliskim+vlasti

18 Nezavisno udruženje novinara Srbije, „NUNS i NDNV: Niški konkurs za medije realizovan po želji vlasti“, 28. septembar 2017. <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/32188/nuns-i-ndnv-niski-konkurs-za-medije-realizovan-po-zelji-vlasti-.html>

Oba ovogodišnja konkursa Novog Sada takođe su isko-rišćena kako bi se milionskim iznosima nagradili prore-žimski mediji, a pored njih pozamašan novac pripao je i marketinškim agencijama.

Nakon prvog konkursa, na kom su najviše novca do-bili nepoznati i novoosnovani mediji, na drugom kon-kursu najbolje su ocenjeni projekti marketinških agen-cija. Zanimljivo je da je oba puta po 3 miliona dinara dodeljeno projektima nepoznate, novoosnovane fir-
me Media info centar, čiji je suvlasnik Marko Carić svo-
jevremeno bio mentor pri izradi master rada Tomislava
Nikolića. Indikativno je i to što je Carićev partner u po-
menutoj firmi Vladimir Jovanović veoma često biran za
člana konkursnih komisija širom Srbije (na primer, komi-
sija Beograda).

Ni u jednoj komisiji Novog Sada nije bilo članova re-
prezentativnih novinarskih i medijskih udruženja. Ali je
zato u svojstvu medijskog stručnjaka za člana komisi-
je imenovan Dragoljub Anđelković, koga provladini me-
diji predstavljaju kao političkog analitičara. Pored nje-
ga medijske projekte su ocenjivali još i Biljana Ratković
Njegovan, Milovan Balaban, Ferenc Berček i Željko
Rakičević. Inače, rešenje o imenovanju komisije nije
objavljeno na gradskom sajtu.¹⁹

Javni interes za privatni biznis

Konkursi za sufinansiranje javnog interesa u medijima
postaju veoma primamljiv i unosan biznis za uticajne,
vlastima bliske pojedince, čak i za one koji sa javnim in-
formisanjem nemaju nikakve veze.

Prema istraživanju Cenzolovke, novoosnovane fir-
me Brifing Banat iz Pančeva i Brif media net iz Novog
Sada na 16 lokalnih konkursa u toku septembra i okto-
bra ove godine „inkasirale su oko 277.000 evra građana
Vojvodine”. Firma Brifing Banat, registrovana početkom
septembra, u Agenciji za privredne registre (APR) kao
pretežnu delatnost navela je „delatnost reklamnih agen-
cija”, dok je krajem oktobra, sa sedištem u Novom Sadu,
registrovana firma Brif media net, čija osnovna delatno-
stu su veb portali. Identičnog osnivačkog kapitala od po
100 dinara, obe firme su istoga dana (5. oktobra 2016.)
upisale u Registar medija portale juznibanat.rs i brif.rs.
Brifing Banat i Brif media net, kao osnivači pomenutih
portala, za nekoliko meseci ukupno su inkasirali bezma-

lo 33 miliona dinara na lokalnim konkursima za sufinan-
siranje medijskih projekata. Anonimni portali tako su po-
stali najplaćeniji autori medijskih projekata u Srbiji.²⁰

Veoma umešni u protežiranju „javnog interesa” u medij-
skim sadržajima su i takođe novoosnovani i javnosti ne-
poznati portali ePodunavlje, koji je na nedavnom kon-
kursu Smedereva dobio 7 miliona dinara i Balkan pro-
dukcija Beograd, kojoj je na istom konkursu pripalo
4,9 miliona, od ukupno raspodeljenih 20 miliona dina-
ra. Zanimljivo je da je Gradsko veće Smedereva u kon-
kursnu komisiju prvobitno (23. juna) imenovalo trojicu
predstavnik reprezentativnih udruženja (NUNS, UNS i
ANEM) da bi dva meseca kasnije preinačilo svoju od-
luku i izabralo novu komisiju koja je i donela pomenu-
tu odluku.²¹

Javni interes bez zaštite

Zakonom o javnom informisanju i medijima i podzakon-
skim aktom – Pravilnikom o sufinansiranju projekata za
ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisa-
nja, nije predviđena žalba kao pravni lek protiv odluke
organa koji sprovodi konkurs. Jedino pravno sredstvo
previđeno zakonskim propisima je pokretanje upravnog
spora protiv rešenja o raspodeli sredstava za sufinansira-
nje projekata.

Ne postoje pouzdani podaci o broju i sudbini upravnih
sporova pokrenutih zbog konkursa za sufinansiranje
medijskih sadržaja u javnom interesu.

Niški City radio je do sada pokrenuo najviše upravnih
postupaka protiv rešenja o raspodeli na lokalnim kon-
kursima za sufinansiranje medijskih sadržaja u javnom
ineteresu. Od ukupno 20 postupaka po tužbi tog medi-
ja u 2015. i 2016. godini Upravni sud je polovinu sporo-
va rešio u korist tužioca. Najčešće, tužbeni zahtev City
radija se odnosi na nedostatak obrazloženja u odluka-
ma o sufinansiranju. Presuda u svim slučajevima svodi-
la se na to da se organu javne vlasti koji je raspisao kon-
kurs nalaže da donese novo rešenje u skladu sa zako-
nom. Međutim, prave satisfakcije za tužioca nema jer
nadležni organi lokalnih samouprava donesu nova re-
šenja koja su identična prethodnim, osim što su detalj-
nija obrazloženja odluka o raspodeli. U toku 2017. godi-

¹⁹ Miodrag Sovilj, „Nikolićevom mentoru najviše novca na medijskom konkursu”, TV N1, 9. novembar 2017. <http://rs.n1info.com/a340962/Vesti/Vesti/Mentoru-tomislava-Nikolica-najvise-novca-na-medijskom-konkursu.html>

²⁰ Denis Kolundžija, „Mladi, nepoznati, ali uspešni: 277.000 evra za portale koje spaja podrška vlastima”, Cenzolovka, 30. oktobar 2017. <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/mladi-nepoznati-ali-uspesni-277-000-evra-za-portale-koje-spaja-podrska-vlastima/>

²¹ Violeta Glišić, „Tek osnovanim medijima u Smederevu dodeljeno 100.000 evra”, Cenzolovka, 14. novembar 2017. <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/tek-osnovanim-medijima-u-smederevu-dodeljeno-100-000-evra/>

ne je rešavana još samo jedna tužba podneta protiv opštine Negotin, ali ovoga puta u korist lokalne samouprave, jer su se oni pozvali na to da konkursna prijava tužioca – City radija – nije bila uredno popunjena. U izjavi za NUNS, glavni i odgovorni urednik City radija Dragan Kocić ukazao je na to da je organ uprave Negotina i u tom slučaju napravio zakonski propust, jer je bio obavezan da, kada uoči nelogičnost u popunjenim obrascima, naloži učesniku konkursa da u određenom roku otkloni te nedostatke, što u ovom slučaju nije učinjeno. Zanimljivo je da je ovo jedini od naših sporova koji je rešavan pred Upravnim sudom u Beogradu, dok su svi prethodni rešavani pred Upravnim sudom u Nišu.

„Nažalost, po pravilu u rešenjima o sufinansiranju nema nikakvog preciznijeg obrazloženja za to što se neki projekti podržavaju, odnosno zašto se drugi odbijaju. Stiče se utisak da se ne vrednuje javni interes u medijskim projektima već da se finansijski podržavaju mediji, što je suprotno ideji i smislu sistema sufinansiranja medijskih sadržaja propisanog Zakonom o javnom informisanju i medijima”, ocenio je Kocić.

Veoma slična iskustva u pokretanju upravnih sporova ima i redakcija informativnog portala Južne vesti, koji je do danas podneo 7 tužbi protiv odluka lokalnih samouprava i u svim slučajevima dobio pozitivna sudska rešenja. U pet slučajeva sudske odluke su bile u korist tužioca, tako što su poništena rešenja organa uprava opštine Blace (dva puta), grada Niša (dva puta) i grada Leskovca, dok postupak po tužbi protiv Ministarstva kulture i informisanja još nije okončan. Tim povodom, Južne vesti su pokrenule i postupak protiv Vlade Srbije zbog „ćutanja uprave”, odnosno zbog neodgovaranja na zahtev

za informacije od javnog značaja a u vezi sa konkursom Ministarstva kulture i informisanja.

U izjavi za NUNS, glavni i odgovorni urednik Južnih vesti Predrag Blagojević ocenio je da ova vrsta pravne zaštite praktično ne daje rezultate. „Najčešće smo postupak pokretali zbog toga što u odlukama o sufinansiranju projekata nije bilo obrazloženja. Ukazivali smo i na sukob interesa članova konkursnih komisija, kao i na još neka kršenja zakona, ali se Upravni sud, po pravilu, bavi tim formalnim nedostacima rešenja o raspodeli. Tako se, zapravo, daje šansa organima koji sprovode konkurse da u novim rešenjima dodaju kakvo-takvo obrazloženje ne menjajući nijednu finansijsku stavku.”

Sredinom januara 2017. godine grupa medija je podnela zajedničku tužbu Upravnom sudu radi poništenja rešenja Gradske uprave Beograda o raspodeli sredstava po raspisanom konkursu za sufinansiranje projekata u 2016. godini. Tužioci su Novinska agencija Beta, dnevni list „Danas”, nedeljnik „Vreme”, Medija centar Beograd, Radio Oskar i agencije SL Media i JSP Beograd. Od Suda je zatraženo odlaganje izvršenja Rešenja o raspodeli koje je doneto 12. decembra 2016, a kojim je za sufinansiranje medijskih projekata raspodeljeno ukupno 85,750.000 dinara, što je najveći iznos opredeljen po konkursima lokalnih samouprava do danas. U tužbi je ukazano na ozbiljne, očigledne nezakonitosti učinjene u toku sprovođenja konkursa, kao na mogućnost nastanka imovinske štete za tužioce, kao i za sam grad Beograd.

Do danas, ni posle bezmalo godinu dana, Upravni sud nije zakazao prvo ročište po pomenutoj tužbi.

Regulatorno telo za elektronske medije

Jedan od ključnih problema u medijskoj sferi poslednjih godina jeste (ne)rad Regulatornog tela za elektronske medije (REM). Veliki deo stručne javnosti smatra da članovi saveta REM-a nisu nezavisni, da regulator namereno ne koristi sve zakonom predviđene mogućnosti da sankcioniše postupanje emitera suprotno zakonu, i da ne sprovodi monitoring nad radom emitera, što je u njegovoj nadležnosti.

Medijski stručnjak, inače bivša članica Saveta REM-a, Gordana Suša smatra da postoje dva ključna parametra koja pokazuju da to telo nije nezavisno: „Da bi jedno telo bilo nezavisno ono mora samostalno da donosi odluke i da bude finansijski nezavisno. Međutim, REM za svaku svoju finansijsku odluku mora da traži saglasnost Vlade. Tako se dešavalo da Vlada usvoji finansijski plan za narednu godinu tek na isteku te godine. Novim zakonom monitoring službe koje su sastavni deo rada REM-a svrstane su u državnu administraciju, što je potpuno nelogično jer se ne finansiraju iz budžeta. REM kao nezavisno telo finansira se od nadoknada koje plaćaju elektronski mediji. Primera radi, Savet REM-a je još pre tri godine predlagao da se smanje te nadoknade, ali Vlada na to nije pristala. Takođe, izbor članova Saveta REM-a od strane Skupštine Srbije utiče na njegovu nezavisnost, jer podrazumeva se da će vladajuća većina u Narodnoj skupštini izabrati koga ona hoće. Primer za to je kako su prošli nezavisni kandidati od ovlašćenih predlagača iz civilnog društva – Milan Antonijević i Snežana Stojanović Plavšić. Nadležni Odbor za kulturu i informisanje Skupštine Srbije poništio je ceo konkurs da bi u ponovljenom izboru 'pobedio' Goran Peković koga je forsirala vladajuća koalicija. Jedan od načina koji bi smanjio politički uticaj vladajućih partija jeste promena zakona i da, na primer, članove Saveta REM-a biraju sami ovlašćeni predlagači, a ne Skupština.”²²

Statutom REM-a propisano je da to regulatorno telo vrši nadzor nad radom emitera u Republici Srbiji,²³ a Zakonom o elektronskim medijima predviđena je obaveza REM-a da zaštiti medijski pluralizam u vreme izbora.²⁴

Prema podacima koji se mogu videti na sajtu REM-a, u 2017. godini to telo izreklo je samo dve opomene i jednu meru upozorenja.

Jedna od najkontroverznijih odluka REM-a u protekloj godini, jeste odluka da ne vrše monitoring predizborne kampanje za predsedničke izbore 2017. godine, već da će raditi samo po prijavama. Došlo se do toga da su umesto REM-a rad emitera tokom izborne kampanje pratile nevladine organizacije koje su podnosile prijave REM-u, a pored njih prijave su podnosili i građani.

Prema podacima objavljenim na sajtu REM-a povodom prijave koje se odnose na predizbornu kampanju, za 27 prijava je utvrđeno da nema mesta pokretanju postupka, dok je 8 prijava odbačeno kao nepotpuno. U 8 slučajeva REM je tražio izjašnjenje emitera, a odluke još nema, dok je u jednom slučaju poslat nalog za uređenje prijave. Takođe, u 6 slučajeva REM je odgovorio u vidu „obaveštenja u vezi sa izjašnjenjem” koja se odnose na RTV i RTS, u 3 slučajeva „odgovor na dopis” (da nije prekršen zakon; sporni sadržaj se ne odnosi na predizborni sadržaj ili da je sporni sadržaj emitovan u okviru informativne emisije). Samo u 5 slučajeva koji se odnose na isti događaj čeka se odluka Saveta REM-a. Te prijave su podnete 30. marta, kada je TV Požega emitovala programski sadržaj koji predstavlja neravnopravnu zastupljenost kandidata i time vređa i ugrožava lične interese podnosioca prijave i opšti interes.

NUNS je 23. marta ove godine javno pozvao sve članove Saveta REM-a da podnesu ostavke zbog očiglednih propusta i pristrasnog rada. NUNS je ukazao da REM ne reaguje kada pojedine komercijalne televizije sa nacionalnim dozvolama za rad, posebno TV Pink i Studio B, u svojim informativnim emisijama najgrublje krše predizborna pravila tako što otvoreno navijaju za Aleksandra Vučića, a druge predsedničke kandidate blate i ruše njihovo dostojanstvo. Povod je bio i postupak članice REM-a Olivera Zekić, koja u tekstu objavljenom na zvaničnom sajtu REM-a pretila privatnim tužbama televiziji N1 i novinarki Tamari Skrozzi. NUNS je najoštrije protestovao i osudio taj postupak, ne upuštajući se u razloge koji su najutili Oliveru Zekić, ali ukazujući na to da korišćenje zvaničnog sajta državnog organa za lične obračune sa medijima i novinarima predstavlja grubu zloupotrebu i pritisak na slobodu informisanja i izražavanja.

NUNS je 16. maja ponovio zahtev da članovi Saveta REM-a podnesu ostavke zato što ne obavljaju dužno-

²² *Nezavisno udruženje novinara Srbije, "Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara", Beograd, 2017.*

²³ *Statut Republičke radiodifuzne agencije, član 5, stav 1, tačka 6.*

²⁴ *Zakon o elektronskim medijima, član 103.*

sti propisane Zakonom o elektronskim medijima i zbog brojnih skandaloznih propusta u svom radu. Razlog ponavljanja zahteva za ostavku jeste to što REM, postupajući po prijavama građana, nije pokretao postupak već je žalbe prosleđivao emiterima koji su se, kako navode mediji, očekivano izjašnjavali sa „nisam kriv”. U nekim slučajevima je REM odgovore emitera prosleđivao podnosiocima žalbi i time okončavao „postupak” po pritužbama građana.

NUNS je 24.5.2017. godine podneo krivičnu prijavu protiv članova Saveta REM-a, zbog postojanja osnova sumnje da su izvršili krivično delo nesavesnog rada u službi. U prijavi je ukazano na to da su članovi Saveta REM-a popuštanjem dužnosti nadzora nad radom pružalaca medijskih usluga u toku predizborne kampanje za predsedničke izbore, održane 2. aprila, očigledno nesavesno postupali u vršenju službe, iako su bili svesni da usled toga može nastupiti teška povreda osnovnih ljudskih prava zagarantovanih Ustavom i zakonima. U krivičnoj prijavi se navodi da je povreda nesumnjivo nastupila, i da su na taj način teško povređena prava svih građanima Republike Srbije i kandidata koji su učestvovali u izboru za predsednika Republike Srbije. Naročito je povređeno pravo i interes javnosti da bude blagovremeno, istinito i potpuno informisana o svim pitanjima od javnog značaja, jer sve informacije koje utiču na izbor predsednika Republike Srbije predstavljaju pitanja od javnog značaja.

Tužilaštvo do dana objavljivanja ove publikacije nije donelo odluku o krivičnoj prijavi, niti je pokrenut sudski postupak.

Zahtevi Grupe za slobodu medija odnose se i na REM. Prvi zahtev je da Narodna skupština pokrene postupak razrešenja članova Saveta REM-a i da se prilikom postupka izbora novih članova Saveta otkloni mogućnost uticaja izvršne i zakonodavne vlasti na predloge drugih predlagača. U obrazloženju zahteva navodi se da Skupštinski odbor za kulturu i informisanje nije nadležan da ispituje podobnost članova koje su izabrali ovlašćeni predlagači, niti Skupština može da odbije da se izjašnjava o predlozima za izbor članova Saveta. Zahtev je i da se izmenom Zakona o elektronskim medijima, definišu takvi kriterijumi izbora članova Saveta koji bi obezbedili da kandidati budu profesionalci dokazani u svom radu, koji imaju nesporn moralni kredibilitet i da se iz kruga ovlašćenih predlagača isključe organi vlasti i političke institucije.

Servis besplatnih pravnih saveta

U 2017. godini, pitanja koja su novinari i drugi medijski profesionalci postavljali u okviru projekta Besplatne pravne pomoći bila su iz raznih oblasti. Pitanja su se odnosila kako na radna tako i na profesionalna prava ali i autorska prava, kao i pitanja vezana za krivični postupak.

Ono što je karakteristično za 2017. godinu jeste veći broj pitanja postavljenih u oblasti autorskih prava, kao i dela stvorenog u radnom odnosu. Takođe, bilo je dosta pitanja koja su se odnosila na profesionalna prava novinara, pre svega na objavljivanje fotografija, informacija iz privatnog života, citata, zatim objavljivanje policijskih službenih beležaka. Bilo je i pitanja koja se tiču registracije medija, impresuma.

Isto tako, bilo je i pitanja iz radnog prava, ali ono što je karakteristično za 2017. godinu jeste da nije bilo puno pitanja iz oblasti radnog prava kao prethodne godine, imajući u vidu da smo u 2016. godini imali najviše pitanja baš iz oblasti radnog prava.

 /NUNS1994

 @NUNS_1994

 NUNS.RS

 BAZENUNS.RS

